

108. Tiistaina 7 päivänä marraskuuta 1989

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaaleja:

1) Eduskunnan oikeusasiamiehen
vaali 3304

2) Toisen lakivaliokunnan täyden-
nysvaali 3305

Kolmas käsittely:

3) Ehdotus laiksi puoluelain 9 §:n
muuttamisesta ”
Hallituksen esitys n:o 158
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6
Suuren valiokunnan mietintö n:o 140

4) Ehdotus laiksi Norjan kanssa Te-
nojoen kalastuspiirin yhteisestä kalas-
tussäännöstä tehdyn sopimuksen ja sii-
hen liittyvän kalastussäännön eräiden
määräysten hyväksymisestä 3308
Hallituksen esitys n:o 53
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30
Suuren valiokunnan mietintö n:o 141

5) Ehdotukset laeiksi ympäristön-
suojelua koskevista muutoksista liike-
vaihtoverolainsäädäntöön 3309
Hallituksen esitys n:o 117
Toivomusaloitteet n:ot 23, 40, 56, 67 ja
71

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
57

Suuren valiokunnan mietintö n:o 142

6) Ehdotukset laiksi auto- ja moot-
toripyöräverosta annetun lain muutta-
misesta 3310

Hallituksen esitys n:o 128
Lakialoitteet n:ot 103/1988 vp. ja 88
Toivomusaloitteet n:ot 163 ja 175/1987
vp., 87, 106, 107 ja 110/1988 vp. sekä
52, 57, 59 ja 99

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
59

Suuren valiokunnan mietintö n:o 143

7) Ehdotus laiksi luottolaitosten va-
roista myönnettävistä eräistä korkotu-
kilainoista annetun lain muuttamisesta 3317

Hallituksen esitys n:o 162
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
60

Suuren valiokunnan mietintö n:o 144

8) Ehdotus laiksi teurasruhojen pun-
nituksesta annetun lain 4 §:n 2 momen-
tin kumoamisesta ”

Hallituksen esitys n:o 172
Talousvaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 145

9) Ehdotus laiksi alkoholilain muut-
tamisesta 3318

Hallituksen esitys n:o 98
Talousvaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 146

Siv.

Siv.

3310

3317

”

3318

	Siv.		Siv.
10) Ehdotus laiksi maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämistä annetun lain 1 ja 10 §:n muuttamisesta	3318	Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58	
Hallituksen esitys n:o 171		Ensimmäinen käsittely:	
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9		16) Ehdotus laiksi laintarkastuskunnasta annetun lain muuttamisesta	3322
Suuren valiokunnan mietintö n:o 147		Hallituksen esitys n:o 54	
11) Ehdotus laiksi vuoden 1990 maatalouslaskennasta	„	Lakivaliokunnan mietintö n:o 13	
Hallituksen esitys n:o 142		17) Ehdotus laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta	„
„ Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10		Hallituksen esitys n:o 140	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 148		Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18	
12) Ehdotus laiksi maataloushallinnon maatilarekisteristä	„	18) Ehdotukset laiksi opintotukilain 7 §:n muuttamisesta ja laiksi opintotukilain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta ..	3327
Hallituksen esitys n:o 143		Hallituksen esitys n:o 169	
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11		Lakialoite n:o 78	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 149		Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19	
13) Ehdotukset laeiksi osuuskuntalain, osuuspankkilain ja kaupparekisterilain 10 §:n muuttamisesta	„	19) Ehdotukset laeiksi yleisten kirjastojen valtion hallintoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta	3330
Hallituksen esitys n:o 42		Hallituksen esitys n:o 167	
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10		Lakialoite n:o 90	
Suuren valiokunnan mietintö n:o 151		Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20	
Toinen käsittely:		20) Ehdotukset laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 21 §:n muuttamisesta	3334
14) Ehdotus laiksi pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpi-toyhtymien valtionavustuksista annetun lain kumoamisesta	3319	Hallituksen esitys n:o 179	
Hallituksen esitys n:o 146		Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25	
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12		21) Ehdotus laiksi tielaitoksesta	„
Suuren valiokunnan mietintö n:o 150		Hallituksen esitys n:o 149	
Ainoa käsittely:		Liikennevaliokunnan mietintö n:o 8	
15) Valtioneuvoston päätös 14 päivästä syyskuuta 1989 selluloosasta suoritettavasta vientitalletuksesta annetun valtioneuvoston päätöksen 4 §:n muuttamisesta	3322	Esitellään:	
Sanottu päätös (VNP n:o 4)		22) Hallituksen esitys n:o 206 laiksi yhteiskunnallisesti merkittävää toimintaa harjoittavien yleishyödyllisten yh-	

	Siv.		Siv.
teisöjen veronhuojennuksista annetun lain muuttamisesta	3336	laiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain 6 §:n ja olutverosta annetun lain 5 §:n muuttamisesta (HE n:o 121)	3336
23) Hallituksen esitys n:o 207 laiksi leimaverolain muuttamisesta	„	34) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 65 hallituksen esityksen johdosta laiksi fosforilannoiteverosta (HE n:o 125)	„
24) Hallituksen esitys n:o 208 vuoden 1990 rakennusverolaiksi	„	35) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 66 hallituksen esityksestä laiksi valtion liikelaitoksista annetun lain muuttamisesta (HE n:o 205)	„
25) Ed. Pohjanoksan ym. lakialoite n:o 97 laiksi sairausvakuutuslain 23 §:n muuttamisesta	„	36) Talousvaliokunnan mietintö n:o 9 valtioneuvoston kertomuksesta päihdeolojen kehityksestä vuonna 1987 (K n:o 16/1988 vp.)	„
26) Ed. Tennilän ym. lakialoite n:o 96 laiksi tulo- ja varallisuusverolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta	„	37) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 26 hallituksen esityksestä laiksi äitiysavustuslain muuttamisesta (HE n:o 176) ..	„
27) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 98 laiksi vuodelta 1990 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista	„	38) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 67 hallituksen esityksen johdosta laiksi polttoaineverosta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE n:o 122)	„
28) Ed. Stenius-Kaukosen ym. lakialoite n:o 99 laiksi sairausvakuutuslain sekä kansanterveyslain voimaantulosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta ..	„		
29) Asetus 20 päivältä lokakuuta 1989 rajavartiolaitoksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta (A n:o 33)	„	Puhetta johtaa puhemies Sorsa.	
Pöydällepanoa varten esitellään:		Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Hetemäki-Olander sekä edustajat E. Aho, Almgren, Antvuori, Bärnlund, Huuhtanen, Hämäläinen, Ikkala, Jokiniemi, Järvenpää, Kanerva, Karkinen, Kasurinen, Knuuttila, Kokko, U. Leppänen, Linnainmaa, Melin, Nieminen, Pelttari, Perho, Pulliainen, Rehn, T. Roos, Salolainen, Savolainen, Seppänen, Soininvaara, Särkijärvi, Taxell, Tähkämaa, Törnqvist, Urpilainen, Varpasuo, Väyrynen ja Väänänen.	
30) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61 hallituksen esityksen johdosta laiksi kehitysalueiden veronhuojennuksista ja laiksi leimaverolain 97 a §:n muuttamisesta (HE n:o 114)	„	Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander sekä edustajat Kanerva, Väyrynen, Jokiniemi ja Soininvaara.	
31) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62 hallituksen esityksen johdosta laiksi moottoriajoneuvoverosta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 129) ..	„		
32) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 63 hallituksen esityksen johdosta laiksi talletusten ja obligaatioiden veronhuojennuslain 1 ja 2 §:n muuttamisesta (HE n:o 200)	„	Ilmoitusasiat:	
33) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 64 hallituksen esityksen johdosta		Lomanpyynnöt	
		Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien takia edustajat E.	

Aho, Bärlund, Kasurinen ja Taxell, yksityisasioiden vuoksi edustajat Pelttari, Pulliainen, T. Roos, Törnqvist ja Urpilainen sekä liikenne-esteen takia ed. Jokiniemi, tästä ja huomisesta päivästä yksityisasioiden vuoksi ed. Varpasuo, tämän kuun 9 päivään yksityisasioiden takia edustajat Perho ja Savolainen, 10 päivään sairauden vuoksi ed. Kokko ja virkatehtävien takia ed. Salolainen, 11 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Almgren, Järvenpää, Melin, Särkijärvi ja Väänänen sekä 17 päivään sairauden takia ed. Nieminen.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies : Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluva marraskuun 3 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 209—214, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 472, 475—478, 481, 484, 487 ja 492. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Suurivaliokunta kokoontuu huomenna keskiviikkona kello 12.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Eduskunnan oikeusasiamiehen vaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on eduskunnan oikeusasiamiehen valitseminen nelivuotiskaudeksi 1990—1993.

Hallitusmuodon 49 §:n 1 momentin mukaan oikeusasiamieheksi on valittava eteväk-

si laintuntijaksi tiedetty henkilö ja vaali on toimitettava siinä järjestyksessä kuin eduskunnan puhemiehen vaalista on säädetty.

Vaali toimitetaan umpilipuvin noudattamalla työjärjestyksen 45 ja 46 §:n säännöksiä. Huomautan, että äänestyslipuissa saa olla ainoastaan valittavan nimi ja tarvittaessa ammatti niin selvästi ilmaistuina, ettei epä-tietoisuutta henkilöstä, jota on tarkoitettu, voi syntyä. Säännösten vastaisesti täytetty vaalilippu hylätään. Vaali toimitetaan kahta uurnaa käyttäen. Edustajat tuovat äänestyslippunsa uurnaan siinä järjestyksessä kuin heidän nimensä on huudettu.

Vaalitoimituksessa avustamaan pyydän seuraavat edustajat: Kalliomäki, Niinistö, Kietäväinen ja Apukka.

Vaalitoimitus alkaa.

Puhemies: Äänestyksen tulos julistetaan.

Sihteeri lukee:

Äänestyksessä ovat ääniä saaneet Jacob Söderman 147 ääntä, Louekoski yhden äänen ja Vähänäkki niin ikään yhden äänen. Lisäksi on jätetty 7 tyhjää vaalilippua. Vaaliliput, joihin on merkitty Aittoniemi ja Väyrynen, on hylätty, koska tämän nimisten henkilöiden ei voida katsoa täyttävän hallitusmuodon 49 §:n 1 momentin edellyttämää kelpoisuusehtoa.

Puhemies: Kun nykyinen oikeusasiamies, oikeustieteen lisensiaatti Jacob Söderman on saanut äänestyksessä ehdottoman enemmistön annetuista hyväksytyistä äänistä, hänet on valittu eduskunnan oikeusasiamieheksi nelivuotiskaudeksi 1990—1993.

Puhemies: Eduskunta päättäneen saat-
taa nyt toimitetun vaalin tuloksen hallituksen tietoon.

Hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Edustajat Kanerva ja Väyrynen merkitään läsnä oleviksi.

2) Toisen lakivaliokunnan täydennysvaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 2) asiana on toisen lakivaliokunnan täydennysvaali.

Kun täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslistassa, jonka puhemies on tänään pitämässään kokouksessa tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokunnan jäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituksi on tullut ehdokaslistan mukaisesti toiseen lakivaliokuntaan jäseneksi ed. Aittoniemi.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotus laiksi puoluelain 9 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 158

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 140

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ensinäkin haluan tietysti kiittää luottamuksesta eduskunnan oikeusasiamiehen vaalissa. On selvästi nähtävissä, että uralla eteneminen on hidasta mutta kuitenkin havaittavaa.

Tämä hallituksen esitys puoluelain 9 §:n muuttamisesta merkitsee puoluetuen maksatuksen laajentamista. Kun tästä asiasta ei eduskunnassa todennäköisesti ole käytetty yhtään puheenvuoroa, en tiedä, onko, ajatelin muutaman sanan puoluetuesta lausua, koska aikaisempien vuosien ja vuosikymmenien aikana asia on herättänyt monta kertaa kriittistäkin keskustelua, ja erityisesti siitä

syystä, että ystävämme vihreät astuvat nyt tämän päätöksen kautta poliittisen rappion tielle, jolla kaikki puolueet ovat jo ennestään.

Ennen vanhaan hyvään aikaan silloin, kun Eino Poutiainen kuljetteli Suomen maaseudun puolueen puoluekokousviestiä mopolla, puolueiden toimintaan tarvittavat varat koottiin kokonaan toisella tavalla kuin nykypäivänä, ts. järjestötoiminnan kautta, keräyksillä, talkoilla, arpajaisilla ja sillä tavalla. Näin varsinkin pienten puolueiden taholta, suuremmilla poliittista valtaa käyttävillä puolueilla oli tietysti omat mahdollisuutensa, tosin usein kovin hämäreperäisiksikin todetut mahdollisuudet tietynlaisen puoluetuen hankkimiseen nimenomaan poliittista tukea jakavilta suurliikemyrityksiltä.

Puoluetukijärjestelmän muodostamisen jälkeen tällainen keräystoiminta, arpajaistoiminta ja yleensä sellainen toiminta, joka maaseudullakin oli toisaalta varsin kiinnostavaa, varsin mielenkiintoista ihmisten keskeistä toimintaa, jäi pois lähes kokonaisuudessaan. Se jäi pois myös suurten puolueiden osalta, joiden keskuudessa kuitenkin tietty vähätoiminta likaisen poliittisen rahan hankkimiseksi jatkui senkin jälkeen, kun puoluetukijärjestelmä oli kehitetty. Erityisesti 60-, tietysti puoluetuen voimassa oloon nähden 70-luku oli tässä asiassa kovin musta vuosikymmen.

Tänä päivänä tilanne on todennäköisesti hieman parempi siitä syystä, että eräiden seikkojen johdosta asia, joka koski poliittisten puolueiden rahanhankintajärjestelmiä, tuli yleiseen keskusteluun ja on todennäköistä, että tänä päivänä myös suurten puolueiden osalta ainakin menetelmät ovat muuttuneet, todennäköisesti myös poliittisen rahan keräysjärjestelmät kirkastuneet 70-luvun päivistä. Ja tämä on ihan hyvä asia.

Suomen maaseudun puolue on systemaattisesti vastustanut puoluetuen olemassaoloa, mutta tänä päivänä on todettava jo kansainväliseen käytäntöön liittyen, että puoluetuki on tullut pysyäkseen ja ollakseen myös suomalaisessa poliittisessa järjestelmässä. Suomen maaseudun puolueelle puoluetuki on erittäin tärkeä, ehkä tärkeämpikin kuin joillekin suurille puolueille siitä syystä, että Suomen maaseudun puolueen mahdollisuudet kyseenalaisten puoluetukiaisten hankkimiseen ovat huomattavan vähäiset eikä tah-

toakaan puolueen riveissä varmasti siihen ole ollut.

Nykyinen järjestelmä on siis tullut pysyäkseen ja ollakseen, mutta koska yhteiskunta uhraa puoluetukeen noin 70 miljoonaa markkaa vuodessa, tarkkaa lukua en muista, mutta näin muistelen asian olevan, yhteiskunnan on voitava myös edellyttää sitä, että poliittisten puolueiden rahanhankintajärjestelmät pysyvät sen laatuksina, että ne ovat yhteiskunnallisesti hyväksyttävissä myös moraalisesti. On kuitenkin niin, että aika tekee usein tehtävänsä ja jos tiettyä valvontaa nimenomaan vallassa olevien poliittisten puolueiden taholle ei suoriteta yhteiskunnan suunnasta, ollaan liukumassa eräänä päivänä uudelleen samanlaisiin järjestelmiin kuin menneinä vuosikymmeninä. On todettava, että poliittisten puolueiden varainhankintaa ja myös varainkäyttöä koskeva tarkastus on tänäkin päivänä kovin lapsenkengissä siitä huolimatta, että esimerkiksi allekirjoittaneen toimesta asia on useitakin kertoja otettu eduskunnassa esille tämän vaalikauden aikana.

Haluan kuitenkin lyhyen esitykseni loppuksi korostaa sitä, että kun yhteiskunta rahoittaa poliittista toimintaa, joka on hyväksyttävää, yhteiskunnan on myös valvottava poliittisten puolueiden varojen käyttöä. Nykyinen lainsäädännöllinen tilanne ei ole riittävä, ja toivoisin, että tähän asiaan jo tämän eduskunnan toimesta kiinnitettäisiin huomiota ja laadittaisiin sellainen valvontajärjestelmä, joka pitää myös poliittisen luottamuksen voimassa kansalaisten keskuudessa siitä, että varainhankinta ja varainkäyttö on lain mukaista.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen kyllä vakavasti sitä mieltä, että mikäli halutaan, niin puoluetuesta pitäisi käynnistää keskustelu siinä valossa, voitaisiinko suunnata sitä nimenomaan ensisijaisesti perustasolle, kansalaisjärjestöille jne. Mutta varsinaisesti vastauspuheenvuoron pysyin sen vuoksi, että äskenen puhuja näytti olevan siinä käsityksessä, että talkootyöt ja rahan keruut ja arpajaiset ovat poistuneet järjestötoiminnan rahoituslähteinä. Vakuutan varmuudella tietäväni, että työväenliikkeessä erittäin yleisesti ja pääosiltaan perusjärjestö-, piirijärjestö- ja keskusjärjestötason toimintaa rahoitetaan nimen-

omaan erilaisilla rahankeruumuodoilla, arpajaisilla, myyjäisillä, juhlatilaisuuksilla, ja että näin myös esimerkiksi työväenliikkeen muut tahot, sanokaamme Työväen Urheiluliitto, Työväen Musiikkiliitto, rahoittavat erittäin suurelta osiltaan toimintaansa juuri omatoimisen keräys- ja arpajaistoiminnan avulla.

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Kun tässä ed. Aittoniemen sanoin ollaan rappion tiellä, on ilmeisesti paikallaan, että sanon pari sanaa tällä tiellä olemisen puolustamiseksi. Nythän kai on tunnettua se, että vihreät ovat alun perin suhtautuneet voimakkaan kielteisesti puolueisiin, puoluetukeen, puolueiden vallankäyttöön ja ylipäänsä siihen poliittiseen vallankäytön mekanismiin, joka on perinteistä ja joka liittyy nimenomaan perinteisiin puolueisiin. Vihreät ovat käyneet vuosien varrella erittäin voimakkaan jaakobinpainin, ensin siitä kysymyksestä, pitäisikö olla puolue vai poliittinen liike, sitten siitä, pitäisikö puoluetukea ottaa vai ei. (Eduskunnasta: Rappio voittaa! Ahneus voittaa!)

Olen itse ollut ensimmäisiä niistä vihreistä, jotka ovat halunneet muodostaa puolueen. Olen perustellut sitä sillä, että tällaisen liikkeen toiminta on erittäin vaikeaa, ellei mahdollonta, jos jotakin rahaa ei saada jostakin käyttöön. Liikkeen alkuaikoina ja edelleen näihin päiviin saakka on ollut erittäin hankalaa, kun jokaisen postituksen edellyttämät postimerkit täytyy esimerkiksi maksaa yksityisistä rahoista. Jos te vähän aikaa pohditte sitä, millä tavoin sellainen poliittinen liike toimii, jota rahoittavat sen jäsenet, niin voitte kuvitella, että se vuodesta toiseen ei käytännössä onnistu.

Tästä syystä mielestäni on ollut perusteltua jo pitemmän aikaa, kun vihreä liike on vakiinnuttanut asemaansa suomalaisessa yhteiskunnassa, että vihreät ryhtyvät puolueeksi ja ryhtyvät puolueeksi ottaakseen puoluetuen vastaan. Minusta siinä ei sinänsä ole ollutkaan mitään moraalitonta. Kysymys on siitä, miten puoluetukea käytetään, ei siitä, että se otetaan vastaan. Nähdäkseni tällä välillä on vihreiden piirissä saavutettu hyvin laaja yksimielisyys ainakin kolmesta asiasta liittyen siihen, miten puoluetukea pitäisi käyttää.

Ensinnäkin, puoluetuki käytetään konkreettisiin projekteihin, joissa pyritään selvit-

tämään ja tutkimaan vihreän vaihtoehtoisen yhteiskunnan eri osa-alueita. Sitä ei käytetä konttorikuluihin ja byrokratiaan, kuten vanhoissa puolueissa tehdään. (Ed. Gustafsson: Postimerkkeihin!) — Postimerkkeihin tietysti osittain, mutta valtaosa siitä käytetään konkreettisiin projekteihin. Ja tämä on aivan eri asia kuin vanhojen puolueiden puoluetuen käyttö. (Naurua)

Toinen seikka, jossa suhteessa vihreät tulevat poikkeamaan vanhoista puolueista on se, että puoluetuen käyttö tulee olemaan avointa. On sovittu siitä, että jokainen kannattaja, jokainen Suomen kansalainen periaatteessa voi tulla tarkistamaan, miten puoluetuki käytetään. Näin ei ilmeisesti tapahdu vanhoissa puolueissa, ei ainakaan tähän asti ole tapahtunut. Te voisitte nyt koettaa ottaa esimerkkiä tästä.

Kolmas seikka, joka minusta on merkityksellinen, ja josta syystä, kun asia oli vuosi sitten esillä eduskunnassa, pidättäydyin äänestämästä tässä kysymyksessä, on ohjelma-kysymys. Mielestäni mille hyvänsä yhdistykselle ei pidä antaa puoluetukea, vaan vain sellaisille, joilla on olemassa jonkinlainen poliittinen ohjelma. Nyt, kuten tunnettua, vihreät ovat viime keväänä esittäneet poliittisen julistuksen, periaateohjelman. Ohjelma on tekeillä, sitä tehdään paraikaa yksityiskohtaisemmassa muodossa. Nähdäkseni tämäkin este on tällä tavoin poistettu.

Tällä tavalla, arvoisa puhemies, olosuhteet ovat muuttuneet vuoden aikana niin paljon myönteisemmiksi, että aion tällä kertaa äänestää tämän esityksen puolesta.

Ed. Jokinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puoluetuki on hyvin uusi asia. Ed. Paloheimollakin on sen verran ikää, että hän tietää, että järjestäytynyt puolueiden toiminta on ollut paljon, paljon vanhempaa kuin puoluetuki. Vihreät syntyivät puoluetuen myötä suurin piirtein. Sanoisin ed. Paloheimolle sen verran, että järjestötoiminta on ollut nimenomaan vapaaehtoisen työn varassa ja saanut liikkeelle hyvin suuria ja monia projekteja. Tunnen varsin hyvin ainakin vasemmistolaisen työväenliikkeen ja sen käytännön työn. Se ei ole saanut rahaa mistään muualta, ja se on toiminut kymmeniä vuosia ennen näitä puoluetukiaisia.

Ed. Gustafsson: Herra puhemies! Ed. Paloheimon puheenvuorossa oli mielestäni

ikävä sivumaku siinä, että hän antoi ikään kuin epäsuorasti ymmärtää, että muiden puolueiden puoluetuki on jotenkin epätarkoituksenmukaisessa tai epäfiinissä käytössä ja että vain vihreillä nyt, kun he ottavat puoluetuen vastaan, se olisi jotenkin paremmin käytetty.

Minulla on sellainen käsitys ja muistijälki, että sosialidemokraattinen puolue on jo ajat sitten ilmoittanut, että meidän tilimme ja rahankäyttömme ovat avoimia, julkisia, milloin tahansa eri intressiryhmien nähtävinä. Minulla on sellainen käsitys ja tieto, että valtaosa puoluetuesta käytetään sosialidemokraattisen lehdistön monipuolisen tiedonvälityksen tarjoamiseen kansalaisille. Myös puoluetuesta on vuosikaudet käytetty huomattava osa piirijärjestöjen ja kunnallisjärjestöjen koulutus-, valistus-, yms. erityyppisiin projekteihin, joihin nyt vihreätkin sinänsä ihan oikein ovat kohdentamassa puoluetukeaan. Ymmärsin, että ed. Paloheimo tässä puhdistaa vihreän liikkeen omaatuntoa, jos ei ihan omaansa, mutta pitää nähdä mitalin toinenkin puoli.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Gustafsson totesi vastauspuheenvuorossaan, että sosialidemokraattisen puolueen puoluetuen käyttö on koska tahansa nähtävissä ja kontrolloitavissa. Kyllä kai kuitenkin asia on sillä tavalla, että meillä Suomessa on tavattoman pitkä matka vielä ns. julkiseen käytäntöön, jollainen löytyy mm. USA:sta, missä on ihan oma organisaatio sitä varten, joka seuraa nimenomaan vaalikampanjoiden ja puolueiden rahoitusta. (Ed. Gustafsson: Sopii meille!) Kyllä meillä on vielä pitkä matka tämän tyyppiseen toimintaan, joskin itse olen sitä mieltä, että avoimuutta pitää lisätä ja myös puolueiden rahoituksen avoimuutta on lisättävä, koska se on ainoa keino lisätä kansalaisten luottamusta politiikkaan.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! SMP on vastustanut puoluetukea ja edelleenkin olemme sitä mieltä, että puoluetuella on kansanvaltaa rappeuttava vaikutus. (Naurua) Se johtuu nimenomaan siitä, että poliittinen intohimo puuttuu kaikilta puolueilta, kun puolueen ihmisistä tulee eräänlaisia valtion virkamiehiä ja joka neljäs vuosi joutuvat taistelemaan siitä paikastaan ja puolueen

asemasta saada valtion tukea edelleenkin toiminnalleen. Me emme pidä hyvänä puoluetuella pönkitettyä politiikkaa. Se halvaannuttaa ihmisten intohimoisen pyrkimyksen rakentaa isänmaatamme. Tätä aikaa sanotaan aatteettomaksi. Se johtuu eräältä osalta siitä, että juuri puoluetuella kaikista puolueista on tullut eräänlaisia valtion laitoksia. Demareilla on vähän isompi laitos, kepulla melko iso laitos, kokoomuksella oma laitos ja SMP:kin on siihen laitostumiseen sortumassa, mutta me taistelemme sitä vastaan. (Naurua) On valitettavaa, että nyt vihreät, jotka ovat tässä vielä olleet omalla kannallaan, ovat lähteneet samalle rappion tielle.

Kun SMP saa lisää kannatusta, niin varmaa on, että puoluetuet ropisevat kaikilta puolueilta pois ja sen jälkeen puolueita kannattavat ne henkilöt, keitä kiinnostaa. Vai kiinnostaako Suomen kansaa kannattaa esimerkiksi veromarkoillaan kokoomusta tai kepuja tai kommunisteja. Jokainen saakoon valita kannatuksen kohteen, kun samalla pidetään huolta siitä, että puolueitten kirjanpito ja tulolähteet ovat yhteiskunnan kaikinpuolisen valvonnan alaisina, toisin sanoen etteivät rakennusliikkeitten ja kaavoituksen kautta saavutetut rahat enää tule pöyhistämään vanhoja rappeutuvia puolueita. SMP taistelee puoluetukea vastaan. (Ed. Gustafsson: Ja nostaa sitä koko ajan!)

Ed. Virolainen: Herra puhemies! Ehdin kuulla vain pienen osan edustaja, puolueen puheenjohtaja Riihijärven puheenvuorosta, mutta täytyy sanoa, että siitä voisi käyttää nimitystä farisealainen. Jos kerran vastustaa puoluetukea, niin ei saa nostaa näitä häpeärahoja. Ei niitä ole pakko nostaa. Minä olen ollut mukana silloin, kun puoluetukea lähdettiin lakisääteisesti antamaan. Katson, että puolueloiminta on rehellistä toimintaa. Se on tärkeitä. Se on välttämätöntä suomalaisen demokratian kannalta. Jos siinä huomataan sellaisia epäkohtia, joihin ed. Riihijärvi viittasi, ne epäkohdat on poistettava, mutta ilman puolueita me emme tule toimeen. Demokratia, ed. Riihijärvi, tarkoittaa sitä, että puolueita pitää olla vähintään enemmän kuin yksi.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Riihijärven puheenvuoroa kuunnellessa tuli todella mieleen, että politiikan uskotta-

vuutta ei varmaankaan paranna, että ensin todetaan, että me vastustamme puoluetukea ja samassa lauseessa on tunnustettava, että me olemme siihen kuitenkin käytännössä sortuneet. Jos todella vastustaa puoluetukea, niin silloin pitää jättää se myös nostamatta. Se on ainoa keino lisätä politiikan uskottavuutta, että sanat ja teot ovat vähän samassa suhteessa keskenään.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Ed. Riihijärvelle aivan lyhyesti. Jos te olette joskus vastustaneet puoluetukea, sitten ryhtyneet sitä ottamaan, mutta edelleenkin vastustatte, niin pitää perustella sitä, miksi sitä ottaa tai miksi sitä edelleen vastustaa. Jos tämän lisäksi tähän epäjohtonmukaisuuteen liitetään vielä se, että arvostelea jotakuta sellaista, joka myöntää sen, että on aikaisemmin vastustanut sitä mutta muuttanut kantansa ja nyt ottaa sitä mutta ei farisealaisesti väitä edelleen vastustavansa sitä, niin sitäkin pitäisi perustella.

Ehdotan ed. Riihijärvelle logiikan alkeiskursseja.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

4) Ehdotus laiksi Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön eräiden määräysten hyväksymisestä

Osittain kolmas, osittain ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 53

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30

Suuren valiokunnan mietintö n:o 141

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen kuluessa on esitettävä kaikki ehdotukset, jotka halutaan asiassa tehdä. Sen jälkeen tehdään päätös lakiehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä noudattamalla valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 1 momentissa ja 69 §:n 1 momentissa olevia säännöksiä niiden tapausten varalta,

jolloin valtiosopimus koskee perustuslakia. Lakiehdotusta ei siis voida hyväksyä jätettäväksi lepäämään, ja se katsotaan rauenneeksi, jollei sitä ole kannattanut vähintään 2/3 annetuista äänistä. Lopuksi päätetään ainoassa käsittelyssä ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvän ehdotuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä.

Kun lakiehdotus ja sopimus muodostavat kiinteän kokonaisuuden, lakiehdotuksesta tehtävä päätös merkitsee vastaavaa päätöstä myös sopimuksen osalta. Jos lakiehdotus näin ollen hyväksytään, katsotaan myös sopimus hyväksytyksi. Jos taas lakiehdotus raukeaa, katsotaan sopimus hylätyksi.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa puhemies! Tenojoen sopimuksessa ja siihen liittyvässä kalastussäännössä on määräyksiä, jotka ovat ristiriidassa Suomen hallitusmuodon, kalastuslain ja Utsjoen paikallisten asukkaiden oikeuksien kanssa. Tällä perusteella ehdotan, että lakiehdotus hylätään.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Jääskeläinen ehdottanut, että lakiehdotus hylätäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Koska ehdotusta ei ole kannatettu, se raukeaa.

Lakiehdotus hyväksytään hyväksytyn menettelytavan mukaisesti.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ulkoasiainvaliokunnan mietinnön ensimmäiseen ponteen sisältyvän ehdotuksen katsotaan hyväksytyn menettelytavan mukaan tulleen hyväksytyksi.

Asia on loppuun käsitelty.

5) Ehdotukset laeiksi ympäristönsuojelua koskevista muutoksista liikevaihtoverolainsäädäntöön

Kolmas käsittely, ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 117

Toivomusaloitteet n:ot 23, 40, 56, 67 ja 71
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57
Suuren valiokunnan mietintö n:o 142

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, jotka voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Nyt lopullisessa kolmannessa käsittelyssä oleva hallituksen esitys avaa pään liikevaihtoveron poistamiseksi ympäristönsuojeluinvestointeilta. Tätä päänavastausta on tervehdittävä monella tavalla tyydytyksellä ja sille on annettava kaikki tuki näiltä osin.

Liikevaihtoverojärjestelmään jää ympäristönsuojeluinvestointien osalta kuitenkin edelleen epäkohtia, jotka olisi pitänyt korjata lain toisessa käsittelyssä viime viikolla. Näin ei kuitenkaan valitettavasti tapahtunut.

Pahin epäkohta koskee typen oksidien vähentämiseksi tehtävien investointien vähennyskelpoisuutta. Oikein tässä esityksessä näiltä osin on se, että vähennyskelpoisuus turvataan silloin, kun typen oksidien vähentämiseksi rakennetaan erillinen puhdistuslaitos. Mutta jos typen oksidia halutaan vähentää uudistamalla polttotekniikkaa niin, että sen seurauksena typen oksidien määrä vähenee, ei tällainen investointi, yllättävää kyllä, olekaan vähennyskelpoinen. Tällaisen suorastaan lapsuksen jääminen lakiin tulisi mielestäni ja keskustan eduskuntaryhmän mielestä korjata mahdollisimman nopeasti.

Tästä syystä, herra puhemies, ehdotan perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa: "Hyväksyessään lain eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaiseen toimenpiteisiin, joilla ympäristön suojelemiseksi vapautetaan liikevaihtoverosta kaikki savupäästöjen vähentämiseksi tehtävät kone- ja laiteinvestoinnit."

Ed. Laaksanen: Herra puhemies! Tämä hallituksen esitys ympäristöverosta on avaimessa uutta verotuskäytäntöä. Myös me pidämme sitä varsin tarpeellisena ja merkit-

tävänä avauksena, mutta käsittelyn aikaisemmissakin vaiheissa olemme tuoneet esille sen, että tämä olisi voinut mennä tietyllä tavalla pidemmälle niin, että myös savupäästöjen vähentämiseksi tehtävät kone- ja laiteinvestoinnit olisi vapautettu liikevaihtoverosta.

Herra puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen tekemää perustelulausumaehdotusta.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Haluan todeta äskeisille puhujille sen, että heidän ponsiesityksensä on kyllä hyvää tarkoittava ja tätä asiaa pitkään verojaostossa pohdittiin ja selvitetiin, olisiko mahdollista teknisesti tämän tyyppinen järjestely toteuttaa. Kyseessä ei ole kuitenkaan lapsus, vaan tosiasia on se, että on hyvin vaikea rajanveto-ongelma, mikä tällaisen polttolaitteen käyttötarkoitus on, koska se on hankittu tuotannollisessa mielessä ja koska se on hankittu ympäristönsuojelullisessa mielessä. Sellaista sanamuotoa on hyvin vaikea kehittää liikevaihtoverolaikiin, jolla tämä ongelma kyettäisiin ratkaistaan, joten teknisistä syistä tätä ei ole voitu tässä vaiheessa toteuttaa.

Haluan kuitenkin muistuttaa siitä, että hallitus lupaa tämän vuoden budjetin perusteluissa, että liikevaihtoveron kokonaisuudistus toteutetaan vuonna 1991, ja kun näille järjestelyille ei ole mitään kovin tulenpalavaa kiirettä, niin on oletettavaa, että vuoden 1991 liikevaihtoverouudistuksessa voidaan luoda sellainen kokonaisjärjestelmä, jossa tämäkin vähennysoikeus voidaan toteuttaa ja tuolloin tämä ongelma ratkaista.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! En väitä, että rajankäynti olisi aivan helppoa, mutta väitän kyllä, että sellainen rajankäynti olisi ollut tehtävissä. Myös asiantuntijakuuleminen osoitti, että näin olisi asianlaita.

Olen kaiken kaikkienensa aivan varma siitä, että hallitus, oli se mikä tahansa, ennen pitkää joutuu tässä perustelulausumassa tarkoitetun korjauksen tähän lakiin tekemään, jos ei aikaisemmin, niin mielellään viimeistään silloin, mihin ed. Sasi viittaa eli liikevaihtoverojärjestelmän kokonaisuudistuksen yhteydessä, toivottavasti kuitenkin jo aikaisemmin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Laaksosen kannattamana ehdotta-

nut perusteluissa lausuttavaksi: "Hyväksytään lain eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisiin toimenpiteisiin, joilla ympäristön suojelemiseksi vapautetaan liikevaihtoverosta kaikki savupäästöjen vähentämiseksi tehtävät kone- ja laiteinvestoinnit."

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Lopuksi päätetään perusteluja koskevasta ehdotuksesta.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 48. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

6) Ehdotukset laiksi auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely, ainoa käsittely

Hallituksen esitys n:o 128

Lakialoitteet n:ot 103/1988 vp. ja 88

Toivomusaloitteet n:ot 163 ja 175/1987 vp., 87, 106, 107 ja 110/1988 vp. sekä 52, 57, 59 ja 99

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59

Suuren valiokunnan mietintö n:o 143

Puhemies: Ensin sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Sen jälkeen päätetään kolmannessa käsittelyssä lakiehdotuksista, joista toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus

voidaan nyt hyväksyä tai hylätä, ja lopuksi ainoassa käsittelyssä toivomusaloitteista.

Menettelytapa hyväksytään.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Nyt on käsittelyssä peräkkäin jo toinen hallituksen esitys, josta joutuu toteamaan, että se on oikean suuntainen. Se, että hallitus nostaa uusien autojen katalysaattorivähennystä 4 500 markkaan, on todella oikean suuntainen, ei kuitenkaan riittävä toimenpide.

Selvitykset nimittäin osoittavat, että uusiin autoihin katalyyttien hankkimisen kokonaiskustannukset ovat tuommoista 6 000 markkaa. Käytännössä tästä saattaa seurata se, että kun lakisääteinen velvollisuus asettaa uusiin autoihin katalysaattori astuu voimaan vasta vuonna 1992, ei uusien katalyyttiautojen hankinta edisty toivottavalla ja ympäristön kannalta katsoen parhaalla mahdollisella tavalla. Syytä olisikin mahdollisimman nopeasti hallituksen toimesta edesauttaa katalysaattoreiden hankintaa uusiin autoihin, ja parhaiten tämän edistäminen käy tietysti siten, että verosta voitaisiin tehdä katalysaattorivähennys, joka vastaa katalysaattorin hankintakustannuksia. Tässä tarkoituksessa, herra puhemies, ehdotan perusteluissa lausuttavaksi näiltä osin seuraavaa:

”Liikenteen päästöjen nopealla vähentämisellä on tärkeä rooli elinympäristömme pilaantumisen estämisessä. Uuden autokannan varustaminen katalysaattoreilla on yksi nopeavaikutteisimmista tavoista asiassa etenemiseksi. Tästä syystä hallituksen tuleekin ryhtyä pikaisiin toimenpiteisiin, joilla katalysaattorivähennys nostetaan katalysaattorin hankintakustannusten suuruiseksi.”

Herra puhemies! Toinen ongelma, mikä hallituksen esitykseen liittyy näiltä osin, koskee vanhaa autokantaa, sitä tosin aikkua, että vielä pitkälle 1990-luvun puolelle liikenteessä olevasta autokannasta enemmistö on nykyisiä autoja, joista katalysaattorit puuttuvat. Suureen osaan tästä autokannasta kuitenkin teknisesti haluttaessa voitaisiin asentaa jälkiasennuksena katalysaattorit, jotka vähentäisivät päästöjä keskimäärin 40 - 60 prosenttia. Kuten eräissä muissa maissa olisi mielestämme myös Suomessa tarkoituksenmukais-

ta lähteä tukemaan jälkikatalysaattoreiden hankintaa autoihin. Ympäristömme tilan kannalta tällainen toimenpide oli mitä toivottavin.

Herra puhemies! Tässä asiassa hallituksen vauhdittamiseksi ehdotan perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa: ”Pitkälle 1990-luvulle saakka tulee maamme autokannan enemmistö muodostumaan nykyisin liikenteessä olevista autoista, joissa ei ole katalysaattoreita. Merkittävään osaan tästä autokannasta katalysaattorit voitaisiin kuitenkin asentaa. Hallituksen tuleekin selvittää pikaisesti, miten katalysaattoreiden hankintaa vanhoihin autoihin voitaisiin tukea valtion varoin.”

Herra puhemies! Kolmas perustelulausumaehdotus liittyy lain 17 §:ään, jossa säädetään invalidipalautusten enimmäismääristä. Herra puhemies! Vuodesta 1987 lähtien invalidipalautusten enimmäismäärät ovat pysyneet entisellään. Niihin ei ole tehty inflaatiotarkistuksia, vaikka inflaatio on edennyt ja vaikka autojen hankintahinnat tunnetusti ovat nousseet näiden vuosien aikana. Parikkaa koko invalidipalautusjärjestelmä on työryhmätyön alaisena ja koko järjestelmää ollaan uudistamassa. Epäselvää kuitenkin on, ennättääkö tämän työryhmän työ esimerkiksi edes vuodelle 1991. Tästä syystä olisikin tavattoman tärkeää, että jatkossa invalidipalautusten enimmäismääriin suoritettaisiin edes täysimääräiset inflaatiotarkistukset.

Tästä syystä, herra puhemies, ehdotan perusteluissa lausuttavaksi seuraavaa: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että invalideihin palautusten enimmäisrajoja tarkistetaan vuosittain inflaation ja autojen hinnannousun huomioivalla tavalla.”

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! En edelleenkään pidä järkevänä sitä, että vanhoihin autoihin ryhdyttäisiin kovin tehokkaasti katalysaattoreita asentamaan. Siinä helposti kuluu miljardi Suomen markkaa ilman, että kovin paljon hyötyä saadaan aikaan, koska ne eivät vanhoissa autoissa kovin hyvin toimi. Jos tällaista rahaa olisi käytettävissä, kyllä se varmaan kannattaisi sijoittaa johonkin muuhun ympäristöä parantavaan toimintaan.

Toinen asia, joka minusta pitää muistaa, on se, että Suomi on kuitenkin aika suuri maa niin, että meillä on autoja per neliöki-

lometri paljon vähemmän, joten meillä vastaavasti saasteet neliökilometriä kohti autokannasta ovat paljon vähäisemmät. Sen ymmärtää, että jossakin Keski-Euroopassa, missä autoja on paljon, vanhatkin autot ovat niin suuri joukko, että se merkitsee jotakin ja niihin kannattaa toimenpiteitä suunnata.

Ed. Ahonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pekkarinen ei näköjään ymmärrä sitä matematiikkaa, jolla autovero toteutuu silloin, kun vähennys suoritetaan auton verotusarvosta. Tämä 4 500 markan vähennyshän tarkoittaa käytännössä sitä, että auton myyntihintaa voidaan alentaa noin 7 000 markkaa, joka kattaa täysin katalysaattorista aiheutuvat asennuskustannukset, jopa ylittääkin ne. Tämä on todettavissa mm. siitä, että useimmat autonvalmistajat, jotka tuovat katalysaattorilla varustettuja autoja maahan, ovat pudottaneet katalysaattoriautojen hintaa vastaavien ilman katalysaattoria olevien autojen hinnan alapuolelle. Tämä on ihan riittävä alennus.

Ed. Kietäväinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tiurin väitteeseen siitä, ettei vanhaan autokantaan kannattaisi katalysaattoria asentaa, voi todeta sen, että sitä kantaa on syytä ihmetellä, koska aika suuressa osassa vanhaa autokantaa katalysaattorin jälkiasennuksella voitaisiin saada merkittäviä ympäristövaikutuksia. Etenkin tämä kannattaa pitää mielessä siinä mielessä, kun autokanta on viime aikoina hyvin voimakkaasti uudistunut eli entistä enemmän on autoja, joissa katalysaattorin jälkiasennuksella voitaisiin saada myönteistä vaikutusta. Siinä linjassa, jota keskusta on edustanut, jäisi omavastuuta vanhan auton omistajalle, eli kaikkiaan hänelle jäisi omavastuuta myös katalysaattorin asentamisesta.

Mitä sitten tulee ed. Tiurin väitteeseen siitä, että Suomen laajasta pinta-alasta voitaisiin tehdä se johtopäätös, etteivät tässä maassa yleensä liikenteen ympäristöpäästöt aiheuttaisi ongelmia, tätä on hyvin tyrmistyneenä syytä ihmetellä, koska on syytä muistaa se, että liikenteen päästöt ovat ensinnäkin alueellisesti merkittävä ongelma ja toisaalta lisäävät jo muutenkin luonnon kannalta paikoitellen kriittiset rajat ylittävää saastelaskeumaa. Lopputuloksena on se, että liikenteen päästöongelmat ovat Suomessakin

niin merkittävät, että niihin on syytä ryhtyä puuttumaan. Tässä mielessä on hyvä, että hallitus on pieneltä osin lähtenyt oikeaan suuntaan etenemään.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ihan lyhyesti ed. Ahoselle haluan todeta, että ainakin niistä asiantuntijoista, joita näiltä osin minulla oli tilaisuus kuunnella, kaikki olivat sitä mieltä, että 4 500 markkaa katalysaattorivähennykseksi ei riitä siihen, että se katalysaattorin hankinnasta aiheutuvat kustannukset kompensoisi täysimääräisesti ja ettei se nostaisi auton myyntihintaa. Summat, kuinka suuri katalysaattorivähennyksen pitäisi olla, vaihtelevat jonkin verran. Keskimääräiset arviot kuitenkin ovat pyörineet 6 000 markan suuruusluokassa. Haluan vielä todeta, että perustelulausemassa ei puhuta tarkasta markkamäärästä mitään mutta monet asiantuntijat, vielä kertaalleen sanoen, puhuivat noin 6 000 markasta.

Ed. Ahonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kietäväiselle haluan ensiksi todeta, että hän ei näköjään tiedä lainkaan, minkälaisiin vanhoihin autoihin katalysaattori voidaan asentaa. Se voidaan asentaa vain ruiskutusmoottorilla varustettuihin autoihin, joita meille on tuotu maahan vasta suurin piirtein vuoden 1985 jälkeen, ja kaikki sen jälkeen maahan tuodut autot eivät suinkaan ole ruiskutusmoottorilla varustettuja, vain murto-osa niistä. Meillä lienee liikenteessä sellaisia ruiskutusmoottorilla varustettuja autoja, joihin katalysaattori voitaisiin jälkiasentaa, arviolta 150 000, autokannastamme noin 5 prosenttia. (Eduskunnasta: Eikö voisi niihin asentaa?) — Tietysti voisi, mutta epäilen, koska se vaatii myös säätöautomatiikkaa sen lisäksi. Ei riitä pelkkä katalysaattori, vaan seoksen säätämiseen tarvitaan oma automatiikkansa, jota näissä autoissa ei ole lainkaan.

Mitä tulee cif-hinnasta tehtävään vähennykseen, on luonnollista, että jokainen auton maahantuoja hyvin mielellään ottaisi 3 000—4 000 markan ylimääräisen voiton autostaan, jos suosiollisesti veroa alentamalla näiden automerkkien osalta se voitaisiin hänelle suoda. Mutta se on totta, että 4 500 markkaa taatusti riittää tehtaalla asennettavien katalysaattorien aiheuttamiin lisäkustannuksiin.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On selvää, että liikenteen päästöjä täytyy vähentää. Mutta minä esitin sen kannan, että niitä ei voida järkevästi ja tehokkaasti vähentää vanhoihin autoihin katalyysaattoreita panemalla. Kriittinen raja Suomessa ylitetään paljon myöhemmin kuin jossakin Keski-Euroopassa, kun meillä on pinta-alaa enemmän, joten sekin voidaan ottaa huomioon. Minusta kuitenkin suurin ongelma liikennepäästöjen suhteen ovat kaupunkien dieselbussien päästöt, jotka ovat todella vaaraksi, ja niille pitäisi jotakin tehdä.

Ed. Lammien (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On aivan turha hurskastella vanhoihin autoihin sijoitettavilla katalyysaattoreilla. Olen tiedustellut moneltakin taholta tätä asiaa. Asiantuntijat, maahantuoja, merkkikorjaamot, sanovat, että vaikka kuinka olisi ruiskusysteemi autossa, se vaatii ensinnäkin sytytyksen säädön. Joka kolmas tai neljäs tankillinen on ajettava lyijyllisellä bensinillä. Tämän jälkeen maahantuoja ei vastaa enää moottorista, jos se sattuu leikkaamaan kiinni. Tietysti sillä voi ajaa, mutta se menee täysin ajajan kontolle jo, jos on läheskin uusi auto alla.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Aluksi pyydän kannattaa ed. Pekkarisen perustelulausumaehdotuksia. Toiseksi ehdotan valiokunnan mietintöön liitettyyn II vastalauseeseen viitaten, että toivomusaloitteet n:o 175/1987 vp., 87, 106, 107 ja 110/1988 vp. sekä 59 ja 99 hyväksyttäisiin.

Herra puhemies! Koska on ilmeistä, että toivomusaloitteiden sisältöä ja perusteluja ei täysin tunneta tässä yhteydessä, kun tarjoamme mahdollisuuden toivomusaloitteiden hyväksymiseksi, ajattelin aivan lyhyesti pöytäkirjassa käydä ne läpi, jotta edustajat tietävät siinä vaiheessa, kun päättävät toivomusaloitteiden joko hylkäämisestä tai hyväksymisestä.

Herra puhemies! Vielä tähän keskusteluun haluan todeta sen, että moottoriajoneuvoveron palautusjärjestelmään liittyy hyvin monia ongelmia. Erityisesti invaliditeettiin perustuva veronpalautusjärjestelmä on ongelmallinen myös siinä tapauksessa, kun työssäoloaikana henkilö on saanut moottoriajoneuvoveron palautusta invaliditeetin perusteella.

Mutta kun hän jää eläkkeelle sairastumisen myötä tai muuten, häneltä tämä etuus menee. Se on mielestäni täysin kohtuutonta, koska kuitenkin invalidisoituminen monessa tapauksessa edellyttää oman auton käyttöä. Saatetaan asua sellaisella alueella, että julkiset liikennevälineet eivät suinkaan sinne ylety. Näin ollen on hyvin perusteltua, että näissä tapauksissa voitaisiin myös invalideille veronpalautus vielä senkin jälkeen, kun henkilö on siirtynyt eläkkeelle, myöntää. Näinhän ei automaattisesti tapahdu, vaan useimmissa tapauksissa hakemukset näiltä osin hylätään.

Mitä tulee toivomusaloitteisiin, joita ehdotin hyväksyttäväksi, haluan korostaa sitä, että suurin osa näistä seitsemästä aloitteesta eli kahta lukuun ottamatta on hallituspuolueiden edustajien tekemiä ja erityisesti SMP:n edustajat ovat kunnostautuneet. Tuntee siltä, että varsinkin invalidiasiaassa he ovat nimenomaan olleet aktiivisia. Sen vuoksi haluan nyt näitä toivomusaloitteita esittää hyväksyttäväksi, jotta päästäisiin toiveista tekoihin.

Ed. Männistö ym. ovat esittäneet omassa toivomusaloitteessaan, että hallitus ryhtyisi pikaisiin toimenpiteisiin invalidien autoveron palautuksen korottamiseksi, sen tason ylläpitämiseksi ja kahden vuoden vaihtovälin hyväksymiseksi. Tämä on mielestäni oikein hyvä aloite, ja se tulee ottaa käsittelyssä huomioon.

Ed. Laitinen on esittänyt hallitukselle toiveen siitä, että hallitus ryhtyisi tarvittaviin toimiin invalidien autoveron palautuksen nostamiseksi ammattimaisessa liikenteessä olevien taksiautojen autoveron palautuksen suuruisiksi. Nykykäytännössä tämä tietäisi, että invalidien palautusjärjestelmä huomattavasti korottuisi siitä, mitä hallitus on esittänyt.

Ed. Mäkelä on esittänyt toivomusaloitteessaan, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain muuttamiseksi autoveron palauttamisen saattamiseksi tasapuolisemmaksi eri potilasryhmille. Varteenotettava näkökohta, kun ottaa vammaiset huomioon.

Edelleen ed. Mäkelä toivomusaloitteessaan n:o 107 ehdottaa hallitukselle, että se ryhtyisi välittömiin toimiin autoveron palauttamiseksi sotainvalideille myös silloin, kun haittave-roaste on alle 80 prosenttia, siten, että

palautusprosentti olisi sama kuin heidän invalideettiprosenttinsa. Toisin sanoen tässä olisi selvä malli palautusjärjestelmälle eikä olisi niitä teknisiä esteitä, joita ed. Sasi edellisen asian käsittelyn yhteydessä perusteluiksi mainitsi.

Ed. Mäkipää on toivomusaloitteessaan n:o 110 ehdottanut, että hallitus ryhtyisi toimiin polttoaineveron osuutta vastaavan avustuksen suorittamiseksi invalideille. Mielenkiintoinen toivomusaloite.

Edelleen ed. Koistinen on ehdottanut, että hallitus ryhtyisi toimiin invalidien autoveron palautuksen korottamiseksi tai autoveron osuuden korvaamiseksi muulla tavoin auton hankinnan yhteydessä.

Lopuksi myös nykyinen liikenneministeri Vistbacka on kiinnittänyt huomiota invalidien veronpalautusjärjestelmään, ja hänellä toki nyt on vaikuttamisen paikka ja mahdollisuus maan hallituksessa. Hän on toivomusaloitteessaan n:o 99 esittänyt, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin invalidien ostamien autojen veronpalautuksen korottamiseksi nykyisestä tasostaan.

Herra puhemies! Kuten sanoin, ehdotan, että nämä toivomusaloitteet valiokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen mukaisesti hyväksytään.

Ed. Riihijärvi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Totean vain ed. Laaksoelle, että hän on oikealla tiellä, kun hän on ryhtynyt lukemaan SMP:n tekemiä hyviä aloitteita. Minä uskon, että kun saadaan poliittista voimaa näiden hyvien aloitteiden taakse enemmän, ne aikanaan myös toteutuvat. Kiitoksia, ed. Laaksonen!

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan todeta, että auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain 17 §:n mukaiset palautussummat ovat toki aika vähäiset, mutta siellähän on sitten muistaakseni sellainen 18 §, jonka perusteella voidaan hakea tavallaan armoa valtiovarainministeriöltä. Kuitenkin huolen aiheena myös allekirjoittajalla on, että nimenomaan tullihallituksen taholla ja tullikamarien taholla on ryhdytty tulkitsemaan sen ansion määrää, jonka ansion toteuttamiseksi henkilö tarvitsee invalidiajoneuvoa, josta sitten moottoriajoneuvoveron palautusta haetaan. Tullin puolella on ryhdytty tulkitsemaan, että enää

eivät riitä esimerkiksi 30 000—40 000 markan vuositulot tähän vaan täytyy olla 100 000 markkaa tuloja. Aikaisemmin nämä summat riittivät pienempinä, ja tämä tulkitakysymys nimenomaan tullin taholla on minun mielestäni ongelmallinen tässä asiassa ja vaikuttaa helposti sen, että moni sellainen, joka aikaisemmin on saanut tällä perusteella moottoriajoneuvoveron palautuksen, ei enää tänä päivänä sitä saa.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Lyhyesti haluan todeta, mitä tulee katalysaattorivähennykseen, kuten ed. Pekkarinenkin totesi, että katalysaattorin asennuskustannukset ovat 6 000 markkaa, vähennys on 4 500 markkaa, mutta kun siinä otetaan liikevaihtoverotus huomioon, summa on 7 100 markkaa, joka on suurempi kuin ed. Pekkarisen mainitsema 6 000 markkaa, joten tähän vähennykseen sisältyy jopa jossakin määrin tukea katalysaattorin hankkimista varten.

Olen myös kiinnittänyt huomiota ed. Pekkarisen pontteen, jossa todetaan, että katalysaattoreiden hankintaa vanhoihin autoihin voitaisiin tukea valtion varoin. Onko tämä sitä keskustapuolueen kireätä talouspolitiikkaa, jota pitäisi harjoittaa, eli kaikki pitäisi tehdä valtion varoin?

Mitä tulee invalidipalautukseen, tosiasia on se, kuten täällä on todettu, että vuodesta 1987 palautus on ollut samalla tasolla kuten myös taksien osalta. Invalidiliitto järjesti myös valtakunnallisen tapahtuman, jossa kiinnitettiin huomiota mahdollisuuksiin korvata entistä enemmän invalideille auton käyttökustannuksia. Totuus siitä, mistä syystä tässä vaiheessa ei puututa tähän vähennykseen, on kuitenkin se, että tällä hetkellä toimikunta valmistelee koko järjestelmän muutosta. Tuo työ on varsin pitkällä, ja tänä syksynä tai viimeistään ensi talvena on odotettavissa, että toimikunta tulee saamaan valmiiksi ehdotuksensa siitä, millä tavalla invalidien autojen hankintaa ja käyttöä tulisi tukea. Haluan myös todeta sen, että jo nykyisellään vammaispalvelulaki antaa invalideille tukea auton hankintaa ja käyttöä varten, joten meillä on tällä hetkellä jo olemassa kaksi järjestelmää.

Haluan myös todeta sen, että nykyinen verojärjestelmä on hyvin ongelmallinen siitä syystä, että sen määritelmät ovat olleet hyvin sekavia ja useissa tapauksissa invalidit ovat

joutuneet valittamaan voidakseen saada vähennyksen itselleen, ja tätä järjestelmää ei ole pidetty hyvänä. Mutta todennäköistä on, että ensi vuonna voidaan palata uuteen, ehompaan järjestelmään, jota myös Invalidiliitto itse toivoo.

Ed. Vähäkangas: Herra puhemies! Kannatan ed. Laaksosen tekemää ehdotusta toivomusaloitteiden hyväksymisestä.

Toteaisin ed. Riihijärvelle, kun hän sanoi, että tässä on hyviä SMP:n esityksiä mukana, että niin on. Hän myös totesi, että jos olisi voimaa, ne vietäisiin läpi. Nyt teidän rinnalle on ainakin tulossa voimaa enemmän kuin teillä on koskaan näitä esittäessänne ollutkaan. Tulkaa mukaan!

Ed. Jokiniemi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Edustajille Lammiselle ja Tiurille ihan lyhyesti. On varmasti niin, että maahantuojaat ovat teidän kanssanne tästä asiasta samaa mieltä. Maahantuojaat haluavat, että juuri uusien autojen hankintaa mahdollisimman nopeasti vauhditetaan. He eivät kannu huolta siitä, mikä on vanhan, olemassa olevan autokannan ympäristöä pilaava tai saastuttava vaikutus.

Haluan vielä kerran kiinnittää huomiota siihen, että eräissä muissakin maissa on menty vastaavanlaiseen menettelyyn, suoran tuen järjestelmään, ja myönnän, että ne maat ovat tiuhempaan asuttuja kuin Suomi. Mutta joka tapauksessa tälle tielle on jo lähdetty eräissä muissakin maissa.

Ed. Sasi kysyi, onko tämä tiukkaa talouspolitiikka vai mitä tämä on, kun keskusta on mukana tällaista ehdottamassa. Tämä on järkevää ympäristöpolitiikkaa, jolle on pitkän päälle myös kestävät taloudelliset perusteensa. Nämä kaksi asiaa kytkeytyvät hyvin järkevästi ja loogisesti toisiinsa. Järkevä ympäristöpolitiikka on ennen pitkää myös tervettä ja järkevää talouspolitiikkaa.

Mitä tulee invalidivähennyksen määrään, ed. Sasi, on todella niin, kuten kaikki tiedämme, että koko tämä järjestelmän uudistaminen on paraikaa työn alla, mutta se ei anna oikeutusta siihen, että vähennyksen määrä on jo useamman vuoden ajan jäädy-

tetty täsmälleen samoihin lukemiin. Meidän mielestämme pitää niin kauan kuin uudessa järjestelmässä ei olla, nykyjärjestelmään suoritaa inflaatiotarkistukset.

Ed. Ahonen: Herra puhemies! Haluan todeta ed. Pekkariselle, että hän tarkkailisi lain voimaantulon jälkeen eri automerkkien osalta, mitä tapahtuu. Nimittäin, niin kuin ed. Sasi totesi, vähennykseen sisältyy jo tavallaan ylikompensaatiota reilut 1 000 markkaa. Mielenkiinnolla odotan, monetko automerkit tämän alennuksen antavat kuluttajalle vai meneekö se suoraan myyjän kukkaraan.

Minä pahaa pelkään, että useimpien kohdalla tilanne on niin, että se menee myyjän katteeksi eikä penniäkään heru kuluttajalle. Tämä on todettavissa niistä rinnakkaisista katalysaattorimalleista, joita on maahan tuotu. Katalysaattoriauto on joko hivenen kalliimpi tai vähintään saman hintainen. Hyvin harva on antanut tämän alennuksen kuluttajalle. Näitäkin automerkkejä löytyy markkinoilta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut kolmea perustelulausumaa:

1) ”Liikenteen päästöjen nopealla vähentämisellä on tärkeä rooli elinympäristömme pilaantumisen estämisessä. Uuden autokannan varustaminen katalysaattoreilla on yksi nopeavaikutteisimmista tavoista asiassa etenemiseksi. Tästä syystä hallituksen tulee ryhtyä pikaisiin toimenpiteisiin, joilla katalysaattorivähennys nostetaan katalysaattorin hankintakustannusten suuruiseksi.”

2) ”Pitkälle 1990-luvulle saakka tulee maamme autokannan enemmistö muodostumaan nykyisin liikenteessä olevista autoista, joissa ei ole katalysaattoreita. Merkittävään osaan tästä autokannasta katalysaattorit voitaisiin kuitenkin asentaa. Hallituksen tulee selvittää pikaisesti, miten katalysaattoreiden hankintaa vanhoihin autoihin voitaisiin tukea valtion varoin.”

3) ”Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että invalideitten perusteella myönnettävien autoveron palautusten enimmäisrajoja tarkistetaan vuosittain inflaation ja autojen hinnannousun huomioivalla tavalla.”

Ed. Laaksonen ed. Vähäkankaan kannattamana on ehdottanut, että toivomusaloitteiden n:ot 175/1987 vp., 87, 106, 107 ja 110/1988 vp. sekä 59 ja 99 ponnet hyväksyttäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Toisessa käsittelyssä päätetty, hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksytään.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Puhemies : Nyt on päätettävä perusteluja koskevista ehdotuksista.

Äänestykset ja päätökset:

Äänestys ed. Pekkarisen 1) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen 1) ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 55 ei-ääntä; poissa 54. (Koneään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Pekkarisen 2) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen 2) ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 53 ei-ääntä; poissa 58. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Pekkarisen 3) ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen 3) ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 92 jaa- ja 53 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 53. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puhemies: Lopuksi on äänestettävä toivomusaloitteita koskevista ed. Laaksosen ehdotuksista.

Toivomusaloite n:o 175/1987 vp.

Joka yhtyy valiokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on toivomusaloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 87 jaa- ja 51 ei-ääntä; poissa 61. (Koneään. 5)

Eduskunta on yhtynyt valiokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Toivomusaloite n:o 87/1988 vp.

Joka yhtyy valiokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on toivomusaloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 87 jaa- ja 51 ei-ääntä; poissa 61. (Koneään. 6)

Eduskunta on yhtynyt valiokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Toivomusaloite n:o 106/1988 vp.

Joka yhtyy valiokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on toivomusaloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 51 ei-ääntä; poissa 60. (Koneään. 7)

Eduskunta on yhtynyt valiokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Toivomusaloite n:o 107/1988 vp.

Joka yhtyy valiokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on toivomusaloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 87 jaa- ja 51 ei-ääntä; poissa 61. (Koneään. 8)

Eduskunta on yhtynyt valiokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Toivomusaloite n:o 110/1988 vp.

Joka yhtyy valiokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on toivomusaloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 47 ei-ääntä; poissa 66. (Koneään. 9)

Eduskunta on yhtynyt valiokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Toivomusaloite n:o 59.

Joka yhtyy valiokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on toivomusaloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 51 ei-ääntä; poissa 62. (Koneään. 10)

Eduskunta on yhtynyt valiokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Toivomusaloite n:o 99.

Joka yhtyy valiokunnan hylkäävään ehdotukseen, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on toivomusaloitteen ponsi hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 48 ei-ääntä; poissa 65. (Koneään. 11)

Eduskunta on yhtynyt valiokunnan hylkäävään ehdotukseen.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen toivomusaloitteiden n:ot 163/1987 vp. sekä 52 ja 57 hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

7) Ehdotus laiksi luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 162
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60
Suuren valiokunnan mietintö n:o 144

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Olen sitä mieltä, että tämä hallituksen esitys on syytä hyväksyä. Kuten lain toisen käsittelyn yhteydessä todettiin, hallitus saa nyt mahdollisuuden ryhtyä korkotukilainoittamaan maakaasuputkiverkoston laajentamista. Toisilla laeilla on aiemmin säädetty kyllä vastaavista korkotukimahdollisuuksista. Nyt hallitus itsekin ilmoittaa, että tätä lakia voitaisiin soveltaa esimerkiksi maakaasuputkijohdotuksen rakentamiseen Suomen ja Ruotsin välille eli siis maakaasun putkiverkoston laajentamiseen Länsi-Suomeen. Samoin hallituksen esityksen perusteluissa viitataan siihen, että selvitetään Pohjois-Suomeen johdettavaa putkea.

Toivon, että hallitus nyt todella ryhtyy käyttämään niitä mahdollisuuksia, joihin tämä laki mahdollisuuden antaa korkotukilainoituksen järjestämiseksi ja että hallitus myös ryhtyy valmistelemaan budjettiin varojen merkitsemistä tätä tarkoitusta varten. Esityksen perusteluissa puhutaan, että vuosittain tarvitaan 20—40 miljoonaa markkaa. Voi olla, että arvio on pikkasen alakantissa. Toivon, että hallitus ottaa huomioon ne todelliset tarpeet, jotka maakaasuputkiverkon laajentamiseksi sekä Etelä-Suomessa että Pohjois-Suomessa tulevat olemaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi teurasruhojen punnituksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin kumoamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 172
Talousvaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 145

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Ehdotus laiksi alkoholilain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 98
Talousvaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 146

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Ehdotus laiksi maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä annetun lain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 171
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 147

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Ehdotus laiksi vuoden 1990 maatalouslaskennasta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 142
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 148

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Ehdotus laiksi maataloushallinnon maatilarekisteristä

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 143
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11
Suuren valiokunnan mietintö n:o 149

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotukset laeiksi osuuskuntalain, osuuspankkilain ja kaupparekisterilain 10 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 42
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 151

Puhemies: Toisessa käsittelyssä päätetyt lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotukset hyväksytään.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

Ed. Soininvaara merkitään läsnä olevaksi.

14) Ehdotus laiksi pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpitoiyhtymien valtionavustuksista annetun lain kumoamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 146

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12

Suuren valiokunnan mietintö n:o 150

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 150. Ensinnä ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu jatkuu:

Ed. Jokiniemi: Herra puhemies! Käsillä on laki, joka on ollut voimassa jo vuodesta 1925 lähtien. Lakiesitys koskee pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpitoiyhtymien valtionavustuksista annettua lakia, jota hallitus esittää lakkautettavaksi tämän vuoden loppuun mennessä.

Tämä lakiesitys tarkoittaa lähinnä valtionavustustoimintaa karjantarkkailuun, ja karjantarkkailu toimii perustana nimenomaan karjanjalostukselle. Suomalainen karjanjalostus on maailman huippuluokkaa. Toisaalta myös kulutustottumukset tänä päivänä ovat hyvin paljon ja radikaalistikin muuttuneet. Meillä on tähän saakka jalostettu rasvapiitoista maitoa, mutta viime vuosien aikana on käännetty huomio valkuaispitoisuuteen ja

nimenomaan tätä seikkaa tulisi korostaa ja jatkaa valtion toimenpitein tähän päämäärään pääsemiseksi. Siinä mielessä on käsittämätöntä, tämä laki esitetään nyt lakkautettavaksi.

Lakiesityksen perusteluissa on mainittu, jotta nimenomaan valtionavun suuruus ei muuttuisi. Tänä vuonna se on noin 22 miljoonaa markkaa. Kun maa- ja metsätalousvaliokunnassa asiantuntijoita on kuultu, niin Maatalouskeskusten Liiton toiminnanjohtaja on maininnut, jotta nyt valtionapu sisällytettäisiin yleisen neuvonnan kuluihin, ja yleisen neuvonnan kulut reaalisesti tähän vuoteen verrattuna pienenevät kuitenkin 10 prosenttia.

Me tiedämme sen, jotta neuvonnan kenttää ollaan uudelleen järjestelemässä sikäli, että se on varsin hajanainen ennen kaikkea niitten osalta, jotka saavat valtionapua. Tässä mielessä tuntuisi järkevältä, jotta tämä laki olisi voimassa ainakin vielä ensi vuoden, ennen kuin on saatu muutamiin perusteellisiin kysymyksiin vastaukset. Valtionapuna lähinnä virkoihin saadaan tietty valtion osuus, ja valtionapu on näin ollen virkasidonnaista. Ainakaan mitään ohjeita ja määräyksiä siltä osalta ei ole vielä olemassa, jotta tällainen virkasidonnaisuus poistettaisiin.

Toinen seikka ja pääasia on myös, jotta nyt valtio ei kanna huolta siitä, miten karjantarkkailu tulee järjestetyksi. Se kuitenkin sanoo, että se on hoidettava niillä yhteisillä varoilla, mitä yleisneuvontajärjestölle osoitetaan. Koska 10 prosenttia on reaalisesti osoitettu vähennystä päinvastaisesta väitteestä huolimatta, niin keskustan osalta tulemme kolmannessa käsittelyssä esittämään tämän lakiesityksen hylkäämistä ja nimenomaan hallituksen esityksen hylkäämistä, jotta tämä laki olisi voimassa vielä ensi vuoden ajan.

Ed. Raja m ä k i: Herra puhemies! Edustaja ei tarkastellut nyt neuvonnan kenttää kokonaisuudessaan ja kantoi oudolta osin siitä huolta. Se on tällä hetkellä hajanaista, valtiolle ja veronmaksajille kallista ja epätaroituksenmukaista, ja kun nyt koko ajan on Vainio-Mattilan toimikunnan idean mukaan pyritty siirtymään kokonaisvaltaisempaan maaseutuneuvontaan, jossa resurssit suunnattaisiin uudelleen ja uusille aloille sekä monipuolistettaisiin palveluja, niin on eri-

koista, että tässä yhteydessä osana tähän kuuluvat sonninpitoyhtymät ja karjantarkkailuhommat nousevat näin voimakkaasti edustajan taholta esille.

Nyt tarvitaan nimenomaan maatalouskeskuksiin voimavaroja, jotta maaseutuneuvontakuvio kokonaisuudessaan voisi onnistua nimenomaan maaseudun yrittämisteemoilla ja maaseudun ympäristöteemoilla, niin kuin Maatalouskeskusten Liittokin on esittänyt. Nimenomaan tässä tilanteessa pitäisi maatalouskeskusten voimavaroista kantaa huolta, koska siellä ilmeisesti on ongelmia, eikä sen sijaan näistä kahdesta tahosta, jotka ilmeisesti eivät haluaakaan neuvontaa yhdistää, vaan haluavat sen edelleen säilyttää hajanaisena ja suunnittelevat jonkinlaisia osuuskuntaynnä muita kuvioita. Minun mielestäni nyt kannattaisi eduskunnan tehdä budjetin sisäinen siirto, ohjata näiltä tahoilta entistä enemmän voimavaroja maatalouskeskuksille, jolloin turvataan maaseutuneuvonnan kokonaisuus. Ylipäänsä valtiovallan pitäisi tässä tukea maaseutuneuvonnan yhtenäistämistä myös budjettipoliittisesti eikä ruokkia hajanaisista kehitystä.

Ed. Saari: Herra puhemies! Ed. Rajamäki selvästikään ei osoittanut kovin suurta asiantuntemusta tällä alalla, koska me jokainen tiedämme, että maidon tuotannon ongelma on tällä hetkellä siinä, että rasvaylijäämä on olemassa, kun sen sijaan valkuaisen ja nesteen osalta meillä alkaa olla puutetta. Tätä maidon koostumusta voidaan muuttaa ainoastaan hyvin voimaperäisellä jalostustoiminnalla, joskin silläkin tavalla hitaasti. Mutta siinä työssä nimenomaan karjantarkkailuun perustuva jalostustoiminta on erinomaisen tärkeätä, ja tässä nimenomaisessa tilanteessa siihen olisi koko kansan edun vuoksi syytä panostaa lisää voimavaroja.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Ed. Rajamäki puhui neuvonnan yhdistämisestä jne. Mutta niin kuin tämän lain, minkä lakkauttamisesta tässä on kysymys, nimi sanoo, kysymys on pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpitoyhtymien valtionavustuksen lopettamisesta, joten pitäisi muistaa, että tämä laki nimenomaan on suunnattu alueelle, millä on pienviljelijöitä ja pieniä karjoja eli Pohjois- ja Itä-Suomen alueille. Tämän lakkauttamisella vaikeutetaan juuri sen alueen ihmisten elämää.

Perusteluissa sanotaan, että määräraha säilytetään suunnilleen ennallaan, mutta ei-hän niin käy, kun keinosiemennysyhdistysten toimintaan varatut varat putoavat kolmanneksen ja tämä lumpsu-summa, mihin loput sisällytetään, pienenee myös.

Ed. Jokiniemi: Herra puhemies! Ed. Rajamäen puheenvuoroon totean ottavani kiitollisuudella vastaan sen, että maatalouskeskusten neuvontatyötä tuetaan. Toisaalta tunnen asiat sisältäpäin aika hyvin, koska toimin yhden maatalouskeskuksen johtokunnan puheenjohtajana.

Nyt talousarvioesityksessä ensi vuodelle esitetään neuvontatyölle aivan samanlainen summa kuin kuluvana vuonna on. Lisäbudjetissa vielä nimenomaan karjantarkkailuun tulee 2 miljoonaa markkaa eli käytännössä ei ole korotusta, vaan on vähennystä ensi vuoden osalle. Kun otetaan myös kustannusten nousu ihan työehtosopimusten mukaisesti huomioon, niin se todella reaalisesti tietää, että on resursseja markkamääräisesti käytettävissä valtionapuun 10 prosenttia vähemmän kuin kuluvana vuonna.

Siinä mielessä on ihmeellistä, jotta ei kanneta sen enempää huolta siitä, minkälaiset henkilöstöjärjestelyt voivat käytännössä olla. Vakanssisidonnoisuutta ei ole vielä poistettu. Jos se ensi vuonna poistuu, niin se on hyvä asia ja antaa liikkumavaraa myös kentällä uudelleen järjestellä näitä asioita. Tahtoa sieltä ei puutu ja halutaan oikealla tavalla resurssit suunnata, mutta juuri aikaisemmissa puheenvuoroissa on myös tullut esille, kuinka kohtalokasta tällä hetkellä on nimenomaan kuluttajankin kannalta tämä laki lakkauttaa. Ed. Rajamäenkin suulla on kovia tavoitteita asetettu valkuaispitoisen ja vähärasvaisen maidon suuntaan, mutta tämä on juuri isku vasten kasvoja.

Ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Siuruainen: Arvoisa puhemies! Olen ed. Rajamäen kanssa täysin samaa mieltä siitä, että maaseutuneuvontaa tulee yhdistää ja kehittää ja sen osana karjanjalostusta pitää myös saattaa lähemmäksi maaseutuneuvontaa. Olen tämän kokenut myös

maan suurimman maatalouskeskuksen johtokunnan puheenjohtajana. Tämä esillä oleva lakiesitys on nyt vähintään yhtä vuotta liian aikaisessa, koska tällä hetkellä ei ole neuvonnan yhdentymiskehitys siinä vaiheessa, että olisi syytä käydä kumoamaan aiempaa valtionapuperustetta nimenomaan tällä kohtaa. Meillä onkin lähimmän vuoden aikana syytä katsoa kokonaisuutta, määrittää karjanjalostuksen ja tarkkailun uudet tavoitteet nimenomaan valkuaisen suuntaan, toteuttaa neuvonnan yhdentymiskehitys ja sopeuttaa ja määrittää valtion rahoitus ja tuki maaseutuneuvonnalle tehtävän uudistamistyön mukaisesti, eli toisin sanoen tämän lain siirtäminen yhdellä vuodella olisi hyvin perusteltua ja takaisi sen, että me voimme asiat maaseudulla asianmukaisesti hoitaa.

Ed. Rajamäki: Arvoisa puhemies! Olen tottunut tietysti maatalouspoliittisessa keskustelussa lehmäkeskeisyyteen tässä salissa, mutta on kyllä nyt ihmeellistä, että maidon pitoisuus nousee maaseutuneuvonnan tavoitteissa ainoaksi asiaksi, kun nimenomaan maatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen ja kotitalouksien eteen ja koko maaseudun eteen tehtävästä neuvontatyöstä on nyt kysymys. Tässä yhteydessä on ollut yleisesti poliittisesti hyväksyttävänä tavoitteena päällekkäisyyden välttäminen ja taloudellisesti hyvät järjestelyt, joissa maatalouskeskukset, karjantarkkailuyhdistykset, Salaojakeskus ja Suomen siipikarjaliitot ynnä monet muut olisivat muodostamassa yhtenäisen neuvontajärjestelmän.

Tässä tilanteessa tahot, joista keskustapuolue huolta kantaa, haluavat irrottautua koko tästä ideasta. Hehän ilmeisesti haluavat jäädä ulkopuolelle koko tätä maaseutuneuvonta-ajatusta kehitettäessä, ja silloin näitä ei erityisesti pidä kyllä silmäteränä pitää, vaan kantaa huolta todella maaseudun neuvonnasta ja maatalouskeskusten kehittämisestä. Kyllä olen edelleen tätä mieltä, ja tänään Maatalouskeskusten Liitto on nimenomaan ottanut yhteyttä ja halunnut korostaa juuri samanlaisia näkemyksiä. Luotan tällä kertaa hyvin voimakkaasti Maatalouskeskusten Liiton ajatteluun. He ovat lähteneet tässä asiassa yleisesti hyväksytylle linjalle, ja meidän mielestämme sitä linjaa pitäisi myös valtion budjettipoliittisesti ynnä muuten tukea.

Ed. Jokiniemi: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäen puheenvuoroon totean sen, jotta hän ei ole nyt ymmärtänyt oikein tämän asian oikeata laitaa. Tämä on tietty osa, joka liittyy maatalousneuvontatyöhön, ja jos nuo markat olisi osoitettu siltä osalta, mikä täältä putoaa pois, niin asiahan olisi järjestyksessä. Mutta kuten omassa puheenvuorossani mainitsin, 10 prosenttia on vähemmän käytettävissä ensi vuonna varoja. Tätä minun sanomaani ed. Rajamäki ei ole yrittänyt kumota, ja tämä on ratkaiseva asia. Sinne saakka, kun laki on voimassa, hallituksenkin on toimittava lain mukaan ja ne markat osoitettava sen mukaan kuin laki edellyttää.

Nämä yleisjärjestelyt ovat juuri meneillään minun käsittäkseni hyvässä yhteistyössä neuvontajärjestön kanssa ja valtiovallan kanssa, ja tämä liittyy yhtenä olennaisena osana niihin. Niin kuin ed. Siuruainen puheenvuorossaan myöskin mainitsi, ensi vuoden aikana nämä asiat pitäisi liittää yhteen ja järkevästi katsoa. Eikä tässä minun nähdäkseni ole vastustamisesta kysymys, mutta järjen käyttöä ei pitäisi kieltää.

Ed. Vihriälä: Arvoisa puhemies! Emme me suinkaan keskustan eduskuntaryhmässä ja Suomen keskustassa vastusta sitä, että maatalousneuvontaa kehitetään ja myöskin tässä tilanteessa keskitetään. Mutta me tiedämme hyvin tarkkaan, miten tärkeästä laista, jota nyt ollaan kumoamassa, on kysymys ennen kaikkea karjanjalostuksen kannalta. Siinä mielessä katsoisimme, että nyt tarvitaan vielä vuoden siirtymäkausi, jotta voidaan turvata ne tärkeät asiat ennen kaikkea maidon tuotannon osalta, että me ryhdymme jalostamaan voimakkaammin maidon valkuaista, kuten ed. Saari toi esille.

Ed. Rajamäki sanoi, että pitää tuoda uusia lehmärotuja. Meille on tuotu 1960- ja 1970-luvuilla friisiläiskarjaa Keski-Euroopasta ja myöskin spermaa jopa USA:sta tuodaan tällä hetkellä, ja siitä huolimatta meillä on tapahtunut 10 vuoden aikana sellainen tilanne maidon valkuaisen kohdalla, että keski-valkuainen on pudonnut 3,4:stä 3,2:een. Siihen vaikuttavat tietenkin luonnonolosuhteemme ja toisaalta se ruokinta, mitä meillä käytetään. Tässä mielessä tarvitsisimme nimenomaan karjantarkkailua, jotta voimme

tehdä riittävän hyvää karjanjalostustyötä, ja tältä osin pidän välttämättömänä, että tällä hetkellä tämä lakiesitys pitäisi hylätä.

Ed. Siuruainen: Arvoisa puhemies! Ed. Rajamäen suuntaan on syytä todeta, että tässä vaiheessa on täysin ennen aikaista tehdä arviota siitä, mitkä tahot yhdentyvät tulevaan yhtenäiseen maaseutuneuvontaan, mitkä tahot ovat mukana ja mitkä jäävät pois. Tämä on tällä hetkellä vielä avoinna. Suurin huoli, mitä kannamme tällä hetkellä, on neuvonnan ja karjantarkkailun reaaliäärärahojen lasku vähintään 10 prosentilla eli tämän lain kumoaminen.

Edelleen täytyy muistaa, että eihän neuvonta karjantarkkailun osalta ole yksinomaan maitotaloutta, vaan se on hyvin pitkälle lihataloutta. Tällä hetkellä joudutaan mitä tarkimmin arvioimaan lihakarjan taloudellisen neuvonnan tilaa ja sen kehittämistä, ja tässä vaiheessa tämän lain kumoaminen on täysin käsittämätöntä. Sen jälkeen, kun on saatu kuntoon maaseutuneuvonta kokonaisuudessaan, määriteltäköön sille valtionavut ja se tapa ja taso, jolla tämä tullaan yhteiskunnassa toteuttamaan.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

15) Valtioneuvoston päätös 14 päivältä syyskuuta 1989 selluloosasta suoritettavasta vientitalletuksesta annetun valtioneuvoston päätöksen 4 §:n muuttamisesta

Ainoa käsittely

Sanottu päätös (VNP n:o 4)

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

16) Ehdotus laiksi laintarkastuskunnasta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 54

Lakivaliokunnan mietintö n:o 13

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 13.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

17) Ehdotus laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 140

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelu:

Ed. Astala: Arvoisa rouva puhemies! Vuonna 1970 maahamme luotiin taiteilija-apurahajärjestelmä taiteilijoiden työn ja elämän turvaamiseksi. Vuonna 1981 järjestelmään liitettiin vielä kymmenen 15-vuotista eli ns. pitkää apurahaa. Kokemuksia siitä, miten onnistunut olisi ollut taiteilijavirkajärjestelmä, meillä ei ole. Tänä vuonna apurahoja on ollut jaossa yhteensä 182 kappaletta. Opetusministeriön antaman tiedon mukaan noin 425 taiteilijaa on nauttimassa kyseistä valtion taiteilija-apurahaa. Tällöin 10 prosenttia taiteilijoista on saamassa kyseistä valtion tukea työilleen.

Suurin epäkohta järjestelmässä on taitelijoiden näkökulmasta katsottuna apurahojen

niukkuus. Erityisesti nuorten taiteilijoiden elämäntilanne on usein hyvin vaikea ja ansoitasto edelleenkin heikko. Tutkija Sari Karttusen tutkimuksen mukaan esimerkiksi nuorten kuvataiteilijoiden keskitulot olivat noin 43 000 markkaa, ja heistä 3/5:lla tulot olivat keskiarvoa pienemmät. Edelleen ateljeetila oli huono tai se puuttui kokonaan 69 prosentilla nuorista taiteilijoista. Kaikkien taiteilijoiden kohdalla prosenttiosuus on 34. Siis lähes 70 prosentilla nuorista kuvataiteilijoista oli joko huono ateljee tai ei ollut sellaista lainkaan. Yksivuotiset apurahat on tarkoitettu nimenomaan nuorille taiteenharjoittajille. Merkilläpantavaa on kuitenkin se, että viime vuosina niistä ovat päässeet nauttimaan erittäin harvat alle 35-vuotiaat taiteilijat. Siksi juuri yksivuotisten apurahojen määrän lisääminen onkin välttämätöntä taiteen jälkikasvun ja suomalaisen kulttuuri-identiteetin turvaamiseksi.

Tänä vuonna yksivuotisia apurahoja oli jaossa 110 kappaletta. Muutama tieto siitä, miten ne jakautuivat ja mikä olisi ollut tarve. Kirjailijoille ja kääntäjille oli jaossa yhdeksän kappaletta yksivuotisia apurahoja. Hylkäämisprosentti oli noin 50. Kuvataidetoimikunnalla oli jaettavana 15 yksivuotista apurahaa. Siis 15 nuorta kuvataiteilijaa sai koko maassa yksivuotisen apurahan. Valokuvataidetoimikunta jakoi kolme yksivuotista apurahaa, ja keväällä heilläkin hakijoita oli kuulemma 45. Kolme siis oli jaossa.

Hallitus on esittänyt käsittelyssä olevassa lakiehdotuksessaan, että valtion taiteilija-apurahojen lukumäärää lisätään kolmella: viisivuotisia yksi ja yksivuotisia kaksi. Se on riittämätön määrä. Taiteilijajärjestöjen yhteisjärjestön Forum Artisin mielestä kaksi yksivuotista apurahaa on vain hyvän tahdon ele. Forum Artisin mielestä kymmenen uutta yksivuotista apurahaa poistaisi jonkin verran lähinnä nuorille tekijöille ja ammattilaisille osoitettavien apurahojen jälkeenjääneisyyttä verrattuna tarpeeseen. Edelleen he ovat esittämissä sitä, että vastaava tai suurempi lisäys säädettäisiin useana lähivuonna, tavoitteena ainakin 50 yksivuotisen uuden apurahan kasvu kokonaisuutiintyössä. Tällöin kysyntä ja tarjonta lähenisivät edes jossain määrin.

Mielestäni on syytä olla ylpeä taiteilijajärjestöistä erikoisesti sen tähden, että ne ovat toimineet hyvinkin epäitsekäästi, sillä ne ovat erikoisesti kohdistaneet huomionsa

nuorten kuvataiteilijoiden mahdollisuuksien parantamiseen. Se on minusta asia, josta kannattaa olla ylpeä heidän puolestaan.

Maailmanlaajuisesti ollaan viettämässä maailman kulttuurikehityksen vuosikymmentä. Tämän maailman kulttuurikehityksen vuosikymmenen 1988–97 eräs keskeinen tehtäväalue on taiteilijan aseman parantaminen. Voisimme ilmeisesti mekin huomioida omassa kehitysyhteistyössämme tämänkin sektorin entistä paremmin. Nuorten taiteilijoiden tukeminen meillä Suomessa olisi myös erinomainen panos kulttuurivuosisikymmenen viettoon.

Sivistysvaliokunnassa SKDL:n valiokuntaryhmä kuten myös keskustan ryhmä, kuten myös vihreiden ryhmä ovat olleet sitä mieltä, että yksivuotisia apurahoja pitäisi lisätä kymmenellä kuten Forum Artis on esittänyt. Kymmenen uuden yksivuotisen apurahan kustannus on 664 000 markkaa. Kun hallitus on esittänyt kaksi uutta yksivuotista apurahaa, on hallitus näin muodoin valmis satsaamaan nuorille kuvataiteilijoille 120 000 markkaa kahden uuden apurahan muodossa. Eipä ole kovin paljoa tarjolla nuorille taiteilijoille hallitukselta.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunta viestittää mietinnössään myös parista muusta epäkohdasta, jotka tulisi pian korjata taiteilijoiden osalta. Ensinnäkin eläketurva ei kerry lyhytaikaisten apurahakausien aikana, siis yksi-, kolme- ja viisivuotisten apurahakausien ajalta. Kun ja jos voi saada sellaisen lottovoiton, että saa 15-vuotisen apurahan, silloin kyllä eläke kertyy ja silloin otetaan myös huomioon kolme- ja viisivuotisten apurahojen kaudet, ei kuitenkaan yksivuotisen apurahakauden osalta. Tilanne on sellainen, että taiteilija voi Suomessa erittäin harvassa tapauksessa saada pitkäaikaisen 15-vuotisen apurahan, koska niitä on vain kymmenen. Sen tähden tämä eläketurva-asia pitäisikin järjestää kuten myös valiokunta on mietinnössään toivomassa.

Toinen epäkohta eläketurvan lisäksi on se, että tiukat säännökset vähentävät apurahan saajien mahdollisuuksia toimia alansa opettajina. Näin on heikennetty taideoppilaitosten opettajaresursseja. Se on aika ikävä ilmiö. Myös tämä epäkohta pitäisi nopeasti poistaa.

Ed. Ryyänen: Arvoisa puhemies! Elämme parhaillaan kulttuurin vuosikym-

mentä. YK:n julistaman ja Unescon toteuttaman kulttuurin ja kehityksen vuosikymmenen keskeinen pääteema on taiteilijoiden aseman kohentaminen. Tätä taustaa vasten nyt käsiteltävä hallituksen esitys valtion taiteilija-apurahojen lisäämisestä kolmella on oikean suuntainen, mutta riittämätön toimenpide, vanhaa ja jo vähän kulunutta sanontaa käyttäkseni.

Suurin tarve on nimenomaan nuorille taiteilijoille tarkoitetuista yksivuotisista apurahoista. Kuten ed. Astala edellä kertoi, taiteilijajärjestöjen keskusliiton Forum Artisin mielestä vasta kymmenen uutta yksivuotista apurahaa poistaisi edes jonkin verran tuota suurta jälkeenjääneisyyttä apurahojen suhteen, mikä on olemassa todelliseen tarpeeseen verrattuna. Tämän tasoista myönteistä kehitystä pitäisi myös jatkaa seuraavina vuosina. Nuorten taiteilijoiden yksivuotisten apurahojen lisääminen tukisi eri taiteenalojen harrastustoimintaa ja uusien luovien ideoiden, ilmaisutapojen ja poikkitaiteellisten työmenetelmien kehittämistä.

Koko sivistysvaliokunta halusi mietinnössään kiinnittää huomiota taideopetuksen aseman turvaamiseen. Apurahajärjestelmä ei saa kääntyä taideopetusta vastaan. Tiukat säännökset ja rajoitukset on purettava niin, että parhaat taiteilijat voisivat toimia alansa opettajina ja näin vahvistaa taideoppilaitosten opettajaresursseja ja taata taideopetuksen mahdollisimman korkea taso.

Valiokunta on aikaisemminkin kiinnittänyt huomiota myös siihen epäkohtaan, että valtaosaan apurahoista ei vielääkään sisälly eläketurvaa, vaikka ne pääsääntöisesti edellyttävät täysiaikaista taiteellista työskentelyä. Lisäksi on valtion ja kuntien yhteistoiminnasta löydettävä kohtuuhintaisia ratkaisuja taiteilijoiden ateljee- ja työtilaongelmiin.

Tehokkaimmin alueellista kulttuuritoimintaa voidaan tukea läänien taidetoimikuntien määrärahoja korottamalla. Taidetoimikunnilla olisi valmiutta ottaa nykyistä enemmän tehtäviä hoitaakseen esimerkiksi harrastustoiminnan alalla, jos ne saisivat lisää resursseja ja päättäväisyyttä eikä vain pelkän sirretyn rahanjako-oikeuden. On toki myönnettävä, että kahden miljoonan markan lisäys tulevassa budjetissa on hyvä asia, vaikka lisäys paljolti hukkuukin kustannusten kohoamiseen. Kuitenkin jokainen taidetoimikunta saa nyt periaatteessa yhden yksivuoti-

sen apurahan verran kohdennettavaksi nuorten taiteilijoiden ja harrastajien tukemiseen. Tällä linjalla on todella hyvä jatkaa.

Arvoisa puhemies! Yhdentymis- ja kansainvälistymiskeskusteluamme on paljolti hallinnut talouselämän ja taloudellisen kilpailukyvyn näkökulma. Kuitenkin vahvuutemme ja henkisen itsenäisyytemme perusta on omaleimainen paikallinen ja alueellinen kulttuurimme. Sen vaaliminen on erityisen tärkeää ja ajankohtaista juuri nyt. Nuorten taiteilijoidemme tukeminen merkitsee juuri kulttuurisen elinvoiman vahvistamista.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa rouva puhemies! Olemme käsittelemässä hallituksen esitystä eduskunnalle, joka koskee taiteilija-professorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain 3 §:n muuttamista. Tämä on erittäin pieni pykälämuutos. Tämä esitys kaiken kaikkiaan on minun mielestäni tarkoituksenmukainen, samoin kuin oman ryhmänikin mielestä. Tulee muistaa myös se, että tässä lisätään taiteilija-apurahojen määrää kolmella edelliseen vuoteen verrattuna. Ensimmäisen kerran tämä lainsäädäntö astui voimaan vuonna 1988, jonka nojalla taiteen harjoittajille jaettiin opintojen tukemiseen eri taiteen aloilla merkittävä määräraha eli 110 yksivuotista apurahaa.

Oppositio on arvostellut tätä lakiesitystä liittyen lähinnä nuorten taiteilijoiden yksivuotisten apurahojen lisäämiseen. On kuitenkin todettava, että huolimatta valtiontalouden niukasta linjasta opetusministeriö on omalta osuudeltaan pystynyt myös tänä vuonna lisäämään kyseessä olevia määrärahoja. Opposition pitäisi myös kantaa vastuuta siitä, että valtiontalous voidaan turvata.

Haluan puheenvuorossani puuttua eräisiin korjauskysymyksiin, joihin valiokunta kiinnitti huomiota. Asuntohallitus on omalta osaltaan tehnyt työtä, jotta taiteilijoilla olisi lähitulevaisuudessa mahdollisuus työskennellä omissa ateljeissaan tai muissa asianmukaisissa työtiloissa, jotka sijaitsevat oman asunnon yhteydessä. Mielestäni tämä on aivan oikean suuntaista toimintaa. Olisi tarkoituksenmukaista saada piakkoin aikaan näistä esitykset, että taiteilijoilla olisi mahdollisimman hyvät olosuhteet tehdä taiteellista työtä ateljeessa, joka on myös kohtuuhintainen.

Toinen kysymys, mikä on myös ollut esillä tämän lain käsittelyn yhteydessä, on taiteili-

jaeläkeasia. Näitähän on 1980-luvun aikana ollut jaossa noin 65 kappaletta yhtä vuotta lukuun ottamatta, jolloin oli vain 62 eläkettä. Taiteilijoiden eläkkeiden määrä on ollut erittäin korkea kustannuksiltaan eli noin 1,2 miljoonaa markkaa yhtä eläkettä kohden. Näiden paineiden johdosta opetusministeriö asetti työryhmän vuonna 1987, joka on saanut nyt mietintönsä valmiiksi. Tämä työryhmä esitti korjauksia eläkejärjestelmään sekä eläkkeiden määrän vähenemisen korvaamista taiteilija-apurahojen määrän lisäämisellä. Mietinnöstä antamissaan lausunnoissa taiteilijajärjestöt tyrmäsivät esitykset. Ne lausuvat, että vuonna 1986 voimaan tullut taiteilijoiden ja toimittajien eläkelaki vaikuttaa täysimääräisenä vasta vuoden 2026 tienoilla, minkä tähden eläkkeiden määrää ei saisi vähentää.

Tämän ristiriitaisen vastaanoton saanut mietintö on ollut odottamassa mahdollisia toimenpiteitään eri vuosien budjettien valmistelun yhteydessä. Opetusministeriön esittelijät ovat yrittäneet vaikuttaa siihen, että taiteilijaeläkkeiden korjaamiseksi voitaisiin saada uudistusesityksiä. Tällä hetkellä on kuitenkin selvää, mitä korjaukset ovat. Ne tulevat olemaan teknillisuonteisia.

Taiteilijaeläkkeisiin liittyy monenlaisia ongelmia. Parempi olisikin useassa tapauksessa antaa korjaukset ja lähinnä tehdä nämä korjaukset korkeatasoisille taiteilijoille, jotka ovat saaneet tunnustusta. Mielestäni tämän epäkohdan korjaamiseen täytyisi tarttua ainakin vuoden 1990 budjetin käsittelyn yhteydessä.

Arvoisa rouva puhemies! On muistettava, että eturivin taiteilijat saavat eläkkeensä tunnustuksena merkittävästä taiteellisesta työstään. Vähemmän taiteellisia ansioita omaaville eläkkeitä ei sitten paljon riitäkään. Mutta jos myöntämisen perusteena on tunnustus korkeatasoisesta taiteellisesta työstä, eikö voisi olla parempi, että apurahoja lisätään ja tuetaan näitä aktiivista ja taiteellista työtä tekeviä henkilöitä? Kehittämistä kyllä järjestelmä kaipaa, mutta ei ehkä kovin suurta eläkkeiden määrän lisäämistä, jos asiaa katsoo koko kulttuuripolitiikan näkökulmasta.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi haluaisin todeta ryhmäni kannan siitä, että taiteilijoiden apurahojen kehittämisessä voitaisiin ottaa entistä enemmän huomioon tulevaisuu-

dessä nuoret, joille tulisi jakaa yksivuotisia taiteilija-apurahoja enemmän kuin tässä esityksessä on.

Ed. Astala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläiselle totean, että hallitus on todella ylläpitänyt niukkaa linjaa erityisesti nuoria taiteilijoita kohtaan. Hallitus on oikeastaan osoittanut vain hyvän tahdon eleen heitä kohtaan.

Ed. Tykkyläinen totesi, että opposition pitäisi kantaa huolta valtiontaloudesta. Totean hänelle, että valtiontalouden huolet ovat kokonaan muualla kuin taiteilijoiden yksivuotisissa apurahoissa ja niiden lisäämisessä. Niitä olisi voinut lisätä valtiontalouden puitteissa erittäin perustellusti, jos vain tahtoa olisi ollut. Kymmenen yksivuotista apurahaa olisi maksanut 664 000 markkaa, mutta hallitus satsasi vain 120 000 markkaa lisää nuorille taiteilijoille antamalla kahdelle uudelle tilaisuuden saada apurahan. Siinä suhteessa hämmästelän ed. Tykkyläisen suhteellisuustajun tasoa.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli miellyttävää todeta, että ed. Tykkyläinen kiinnitti huomiota nimenomaan nuorten taiteilijoiden asemaan ja painotti sitä, että vastaisuudessa taiteilija-apurahojen painopistettä tulisi siirtää nuorten taiteilijoiden puolelle. Meillä on vanhaan melkein kaikilla aloilla tapana ollut, että kenellä on, sille annetaan. Kuitenkin taiteilijaelämässä, taiteilijan uralla jo tunnetut taiteilijat pärjäävät toillansa ja ovat näkyvissä julkisissa tiedotusvälineissä ja muissa, heidän elantonsa on turvattu, he ovat saavuttaneet asemansa. Sen sijaan nuoret taiteilijat, joiden kyky ja lahjakkuus on jo hyvin varhain näkyvissä, joutuvat taistelemaan asemistaan. Yhdyn lämpimästi ed. Tykkyläisen näkemykseen, että tulisi nuorten taiteilijoiden asemaa myös apurahojen osalta korostaa.

Eläkejärjestelyjen osalta toteaisin, että verotus kohdistuu erittäin ankarana taiteilijaeläkkeisiin niin kuin muihinkin eläkkeisiin. Voitaisiin harkita vastaisuudessa, että tämä eläke olisi muulla nimikkeellä ja muulla tavalla järjestettynä, jolloin ehkä verokarhu ei pääsisi näihin sillä tavalla kiinni.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoro ei

täyttänyt vastauspuheenvuorolle asetettuja edellytyksiä.

Ed. Pystynen: Arvoisa puhemies! Valtaosa siitä, mitä täällä on sanottu sivistysvaliokunnan mietinnön sisällöstä ja lakiehdotuksesta, jota se käsittelee, pitää paikkansa. Tämä on tyypillisesti sellainen budjettilakiehdotus, jossa toteutuu se, että olkoonpa hallitus esittänyt miten paljon hyvänsä apurahoja ja määrärahoja taiteilijoille, kaikki ryhmät olisivat erittäin mielellään hyväksyneet sen, mutta siitä huolimatta opposition taholta olisi todennäköisesti esitetty, että se on oikean suuntainen mutta riittämätön, ja ehdotettu entistä enemmän. (Ed. Astala: Ei, kun Forum Artisin puolesta!) — Taiteen puolesta, sanotaan nyt sillä tavalla ja taiteilijoiden puolesta.

Tämä on aivan luonnollista, ja minä sain keskustelusta sivistysvaliokunnassa sen käsityksen, että kaikki me olisimme mielellämme jakamassa rahaa taiteilijoille huomattavasti enemmän kuin on mahdollista. Hallituspuolueiden kuitenkin on pidettävä huolta siitä, että budjettilaki budjettiin liittyvänä pitää, sillä vastaavanlaisia lakiehdotuksia on runsaasti, ja ulkopuolella lakiehdotustenkin kulkevat määrärahat siinä määrin runsaita, että emme voi ryhtyä jokaista korjaamaan markkamääräisesti ilman, että tunnemme kokonaisuutta ja budjetin kokonaisuus siitä helposti rikkoontuu. Tästähän, niin kuin jokainen tietää, on kysymys, enkä siitä sen enempää puhu.

Muistutan vain siitä, että asiantuntijoiden kertoman perusteella me saimme myös sen käsityksen, että Suomessa taiteilija-apurahajärjestelmä on jopa selvästi parempi kuin missään muualla maailmassa. Tämä on sekä määrällisesti, taiteilijoiden määrään nähden, että laadullisesti paljon parempi kuin muualla. Jopa esimerkiksi sellaisessa hyvinvointivaltiossa kuin Ruotsissa, jossa on suurin piirtein samanlainen perusjärjestelmä, apurahaa taiteilijalle myönnettäessä ennen kuin se maksetaan taiteilijalle, siitä vähennetään ne tulot, joita hän taiteellansa ansaitsee. Ja jos hän ansaitsee apurahan määrän verran, niin hänelle ei makseta mitään. Meillä taas täysin välittämättä siitä, mitä taiteilija muutoin ansaitsee, apuraha maksetaan hänelle täysimääräisenä.

Tämän kaltaiset laatuerot järjestelmissä on syytä ottaa huomioon ja antaa tunnustusta Suomen järjestelmälle tässä suhteessa, josta, niin kuin meille kerrottiin, ruotsalaiset ovat tulleet jo ottamaan oppia ja kyselemään, miten on mahdollista, että meillä voidaan tämän kaltaista järjestelmää toteuttaa. Saat- taan olla hyvinkin, että me olemme tässä oivallisena esimerkkinä taiteilijoiden puolesta laajemminkin Pohjoismaissa ja ehkä vielä niidenkin ulkopuolella.

Ei näin ollen toki hallitusta pidä moittia siitä, että se nyt jo toisena vuonna peräkkäin lisää näitä määrärahoja. Kenties ja toivon mukaan ja jos vakavasti otetaan sivistysvaliokunnan yksimielisesti mietintöönsä liittämä toivomus yksivuotisten, nuorille tarkoitettujen apurahojen lisäämisestä jatkossakin, niin hallitus noudattaa sitä edelleen.

Tältä kannalta muuten haluaisinkin erityisesti suunnata hallitukselle ja varsinkin opetusministeriölle korostuksen siitä, että kun valiokunta kerta toisensa jälkeen tätä asiaa ja muita vastaavan kaltaisia asioita käsitellessään ottaa mietintöönsä lausuman, että näitä ja näitä epäkohtia olisi korjattava, niin kuin nyt esimerkiksi se, että apurahan saanut taiteilija ei voi toimia opettajana apurahaa nauttiessaan taidealan oppilaitoksissa, niin ihmettelen, minkä vuoksi tällaisen epäkohdan korjaamiseen ei ole ryhdytty siitä huolimatta, että se valtiontalouden kannalta itse asiassa ei ole millään tavalla merkittävä, mutta taidealan oppilaitosten, opiskelijoiden ja itse apurahaa nauttivien taiteilijoiden kannalta on erittäin merkittävä.

Hallituksen tulisi ottaa paremmin huomioon eduskunnan hyväksymissä valiokuntien mietinnöissä esitetyt epäkohdat ja vaatimukset niiden korjaamisesta silloinkin, kun ei niitä ole muotoiltu nimenomaan ponneksi, eduskunnan edellyttämiseksi.

Näin terveisin on minusta syytä olla tyytyväinen siitä, että eteenpäin edelleen olemme menneet.

Ed. Jokinen: Arvoisa puhemies! Lisäys kolmella apurahalla on vähäinen, kun ottaa huomioon tarpeen. Meidän aikakautemme on kulttuurivihamielinen. Tämä on seurausta kaupallisuuden ja kilpailun kovasta otteesta, joka hallitsee kaikkea tänä päivänä. Meidän aikakautenamme kaikki inhimillinen jää jalkoihin ja kaupallisuus kulkee niiden yli.

Tämä kilpailu kaikkineen on polkenut alleen niin kansallisen kulttuurin kuin muunkin kulttuuritoimen alueen maasta toiseen. On vihdoinkin aika herätä huomaamaan, mihin olemme menossa.

Jo vuosisatoja sitten taide ja kulttuuri, eri osat, olivat paremmassa asemassa kuin nykyisin. Nyt vietetään kulutusjuhlaa, mutta meidän maailmamme ei arvosta tätä ihmisen hienointa työtä ja tulosta. Silloin aikaisemmin, vuosisatoja sitten jo, mesenaatit auttoivat taiteilijoita, ja näitä töitä me saamme ihailla tänäkin päivänä. Jos olisi ollut meidän kaltaisemme käytäntö voimassa, mitään ei olisi nähtävissä. Olikin jo korkea aika YK:n nimetä kulttuurin vuosikymmen, jotta edes jotain saadaan aikaan meidänkin aikakaudessamme. Jospa tämä vuosikymmen vaikuttaisi joltain uutta ja edistyksellistä taiteiden ja kulttuurin alueella myös meillä Suomessa.

Tämä Ruotsin esimerkki on mielenkiintoinen, jonka ed. Pystynen, valiokunnan puheenjohtaja, äsken toi esiin ja antoi tunnistusta tälle järjestelmälle. Haluan hiukan pohjata juuri tätä aluetta.

Meillähän on jaettu vuodesta toiseen suurimmat apurahat eniten ansainneille kaikilla taiteen alueilla, niille, jotka ovat saaneet kaikkein korkeimmat vuositulot. Se on nähty aikaisemmin ilmestyneistä verokalentereista, joita enää ei nähdä. Sieltä on voitu nähdä, miten korkeaa professorin palkkaa nostavat henkilöt ovat nostaneet myös suurimmat apurahat, tukirahat. Näin on tapahtunut jo pitkään.

Jos pidetään tätä ratkaisua parhaana, se ei vastaa sitä tarkoitusta, joka apurahoilla on. Ne ovat tunnustuspalkkioita, ne ovat tietysti oma lukunsa. Mutta haluaisin, että eduskunnalle tuotaisiin tarkat luvut siitä, miten esimerkiksi parin viime vuosikymmenen aikana kulttuurin määrärahoja on jaettu. Se yllättäisi varmasti monet edustajat. Olen henkilökohtaisesti seurannut näitä asioita pitkään ja tiedän, mistä puhun.

Olen myös seurannut, miten nuoret taiteilijat vuodesta toiseen ovat alle näiden tulo-rajojen, joita tilastoissa on ilmoitettu. Sen lisäksi heidän on maksettava kuitenkin eläkkeensä. Taiteilijajärjestöjen jäsenet maksavat eläkettä etukäteen, kuten yksityinen yrittäjä maksaa, siitä riippumatta, onko tuloja vai ei. Tämä eläkeosuus on maksettava joka tapauksessa, joten käteen jäävä tulo on ala-

puolella kaiken elämisen tason, ellei sitten toinen perheenjäsenistä hanki tuloja. Näin on varsin monen kohdalla.

Valtio ei ole mesenaatti. Se ei ole missään mielessä seurannut sitä tarvetta, joka kentällä on ollut, ja näin on hyvin moni etevä taiteilija joutunut jättämään taiteellisen työssä, siirtynyt johonkin muuhun tehtävään. Näin ei taiteilijoita tänä aikana myöskään synny samalla tavoin, kuin syntyi sinä aikana, kun oli asiantuntijoita, jotka tukivat ja auttoivat eteenpäin varattomia taiteilijoita.

Taiteilija-apurahojen lisääminen kolmella, kuten täällä on todettu, on eräs sellainen muodollisuus, jonka avulla luonnollisesti hallitus katsoo nyt tehneensä jotakin tämän asian kohdalla. Mutta paljon tärkeämpää olisi perehtyä koko alueeseen ja selvittää, miten tällä todella tullaan toimeen ja miten apurahoja jaetaan jatkossa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

18) Ehdotukset laiksi opintotukilain 7 §:n muuttamisesta ja laiksi opintotukilain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 169

Lakialoite n:o 78

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelu:

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Tämä lakiesitys, jonka hallitus on antanut koskien opintolainoja, on ohjautunut tavallaan kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa nykyisten säännösten mukaisesta korkotuesta ehdotetaan luovuttavaksi, jolloin olisi mahdollista pitää opiskelijan maksama korko ennallaan riippumatta siitä, mitä maassa peruskorolle tapahtuu.

Periaatteessa hallituksen esitys on oikean suuntainen ja hyvältä maistuva, mutta siellä on tuo vaikea sana, joka "mahdollistaa" opiskelijan omavastuuosuuden jäämisen tietylle tasolle. Kun me tiedämme, että valtioneuvoston päätöksellä näitä tehdään, niin tietenkin opiskelijan oikeusturva edellyttää sitä, että laissa selvästi määritellään suhteellisen pysyvästi, mikä on opiskelijan omavastuu koroista.

Koska näin ei ole tapahtunut, tähän on jätetty myöskin lakialoite, johon on koko oppositio yhtynyt. Lakialoite on saman suuntainen kuin hallituksen esitys, mutta jäädyttää tavallaan opintolainojen korkoprosentin niin, että ei vain ylärajaa poisteta, vaan lisäksi alaraja sidotaan nykyiselle tasolle.

Opiskelijan oikeusturvasta on täällä salissa keskusteltu moneenkin kertaan. Se on tullut esille perusturvauudistuskusteluissa ja myöskin korkoprosenttikeskusteluissa. Nyt kun me tiedämme, että alaraja ei ole sidottu nykyiselle tasolle, vaan sitä luuletetaan ikään kuin varkein ja hitaasti kymmenesosaprocenteilla ylöspäin, niin opiskelijoiden kokonaisrahoituksen laskentatarve tietenkin muuttuu koko ajan.

Tässä maassa on tapana sanoa, että lastenhoidolla ja opiskelijoilla maksetaan huonosti hoidettua asuntopolitiikkaa. Onhan selvää, että opiskelijoiden menoista suurin osa on asuntomenot. On aivan selvää, että kun opintoajat pitenevät, kun joudutaan olemaan työssä, niin myöskin lainoituksen osuus suurenee. Kun tähän lisäksi otetaan kansainvälistymisen vaatimukset ja oppilaskorvaukset, joiden opintososiaaliset edut ovat vielä osittain auki, niin opiskelijoilla on hätä siitä, mikä on heidän tulevan velkaantumisen taso ja mikä on vuosittain ja lähivuosina korkoihin menevä raha.

Jotta jonkinlaista opiskelijan oikeusturvaa voitaisiin tässä maassa ajaa rehellisesti, olisi oikein, että opintolainoja koskeva lakisääntely opiskelijan omasta korkoprosenttiosuudesta saataisiin aikaan. Lakialoitteen yhtenä päämääränä onkin tämä, että opintolainan korosta tulisi lakisääntöinen ja että se pysäytetään 3,5 prosentin tasoon.

Hallituksen tulo- ja menoarvioesityksessä vuodelle 1990 todetaan, että opintolainojen enimmäiskorkoa on tarkoitus nostaa jo 1.10.1989 0,5 prosenttiyksikköä. Mutta toisaalta ministeri Liikanen antoi tulo- ja me-

noarvioesityksen lähetekeskustelussa eduskunnassa 19.9.1989 ymmärtää, että hallitus antaa eduskunnalle lakiehdotuksen, jolla esitetään opiskelijan maksaman koron nousu. Tiedämme, että tämän jälkeen on tapahtunut peruskoron puolella Suomen Pankissa muut, mutta ristiriita kuitenkin hallituksen antaman budjettiesityksen ja ministerin virallisen puheenvuoron välillä on olemassa, kun hyvin tiedämme, että korkoprosenttiosuus on noussut kaikista huolimatta. Tämä lakiesitys oli jo tulossa, hallituspuolueet sen tiesivät, mutta sitä ei meille ilmoitettu silloin lähetekeskustelussa, ja Liikasen puheenvuorossa vannottiin, että opiskelijoitten korkosuus ei nouse. Se kuitenkin on noussut 3,5 prosentista 3,75 prosenttiin.

Opiskelijoiden taloudellisen aseman parantamiseksi eduskunta hyväksyi vuoden 1987 budjettia käsitellessään yksimielisesti pöytäkirjan, jonka mukaan opintotukea tulisi kehittää niin, että opintorahan osuus olisi puolet opintotuen määrästä. Opintotukimenot kasvavat kuitenkin ensi vuonnakin vain budjetin nimelliskasvun verran, ja kertaan vielä, mitä se nimelliskasvu on. Opintorahan nousu jää mitättömäksi, korkeakouluopiskelijoilla 60 markkaa, keskiasteella 40 markkaa ja lukiolaisilla 15 markkaa kuukaudessa. Kun ajatellaan, että oikeusturvalinjanvedossa yleensä täytyy olla pitkäjänteinen ja dynaaminen, koska kyseessä ovat suhteellisen suuret markkamäärät kokonaisuutena, tämä eduskunnan vuonna 1987 yksimielisesti hyväksymä pöytäkirja tulisi toteuttaa määrätietoisesti opintorahaa nostamalla. Keskustalla on sisällä lakiesitys siitä, että 50 prosenttia opiskelijan laskennallisista kuluista katettaisiin opintorahalla — tämä on tavoitetaso — ja vain 50 prosenttia jäisi lainoitukseen.

Kun hallitus ei kuitenkaan ole noudattanut vuoden 1987 budjetin yhteydessä hyväksyttyä pöytäkirjaa, olisin olettanut, että tässä yhteydessä opintotuen opiskelijalle tuleva korkoprosenttiosuus olisi jäädytetty 3,5:n tai vähintäänkin 3,75:n tasoon, jota ministeri Liikanenkin lupaili puheenvuoroissaan. Tämän lisäksi, kun opiskelijan oikeusturvaa katsotaan, verouudistuksella on heikennetty opiskelijoiden asemaa. Kun lisäksi otetaan inflaatio huomioon, ei ole kumma, jos menossa olevissa opiskelijavaaleissa on hyvin suurelta osalta kysymys myös rahoitusvaaleista. Kysytään päättäjien puheiden toden-

peräisyyttä ja myös, milloin puheista ja lupauksista päästään tekoihin.

Keskustan lakialoite ja sen pohjalta tehty vastalause, johon koko oppositio on yhtynyt, tähtäävät juuri siihen hätään, joka opiskelijoilla on. Kaiken kaikkiaan, mikäli tällä rintamalla ei päästä eteenpäin, kiirehditään myös perusturvakeskustelua ja perusturvan tarpeellisuutta.

Esillä olevan lakiesityksen toinen kohta koskee aikuisopintotukikokeilua. Tämä laki on siltä osin vain ns. jatkolaki eli annettua lakia jatketaan. On hyvä, että sitä jatketaan, mutta olisi odottanut, että tämänkin kokeiluajan jälkeen edes lain perusteluissa olisi annettu jonkinlaista kehittelypalautetta viranomaisille siitä, mihin suuntaan aikuisopintotukikokeilua tulisi jatkaa. Siinä jatko-työssä olisi ensiarvoisen tärkeää, että sitä laajennettaisiin ja vietäisiin ajan tasalla koko ajan eteenpäin. Nyt voimassa oleva laki, jota tämä laki jatkaa, kuitenkin sulkee pois modernien opetusmenetelmien avulla tapahtuvan aikuisopintotukikokeilun, mm. etäopetuksen. Toisin sanoen koko meidän viestintämme ykkösväline, televisio ja sen hyväksikäyttö aikuisopintojen apuvälineenä, suljetaan pois näistä kokeiluista, eli siltä osin tämä laki on jo vanha.

Oppositio omalta osaltaan on kiinnittänyt asiaan huomiota ja haluaa todeta, että kokeilua tulee jatkaa ja laajentaa eikä opintotuen esteenä saisi olla uusien opetusmenetelmien käyttöönotto. Siksi säännöksiä on muutettava niin, että aikuisopiskelu on mahdollista myös etäopetuksena. Samalla tulee poistaa aikuisopintorahan saantia koskevat ikärajat — nehan ovat 30 ja 55 vuotta nyt voimassa olevassa laissa — ja tuen saannin ehdoksi tulisi riittää yksinomaan viiden vuoden yhtäjaksoinen työssäoloaika. Nyt, kun on tavallaan kahteen kertaan varmistettu kohderyhmät ikärajoilla ja myös viiden vuoden työssäoloaika, tässä on hyvin vaikeita väliinpuotoajaryhmiä, jotka työpaikkoja vaihtaessaan voisivat itseään uudelleen kouluttaa, mutta opintotukikokeilulaki ei salli sitä kaikille ryhmille.

Arvoisa puhemies! Tänään saimme pöydälle ed. Kalliomäen kirjallisen kysymyksen n:o 475, joka koskee opiskelijoiden asumistuen kehittämistä. Täällä on opetusministeri Taxellin allekirjoittama vastaus, joka on opposition vastalauseettamme myötäilevä. Ta-

vallaan tunnustetaan, että on suuria epäkohtia ja rahoitus on riittämätön, mutta mihinkään toimenpiteisiin ja mihinkään konkreettiseen tämäkään vastaus ei anna aihetta. Olen iloinen, että tämän kyselyn allekirjoittajina ovat hallituspuolueen, sosialidemokraattisen puolueen, jäsenet, ja toivon, että tältä osin hallituksessa kiirehditään toimenpiteitä, että opiskelijoiden oikeusturva niin asumistuen kuin muunkin perusturvan osalta saadaan eteenpäin.

Ed. Hautala: Arvoisa puhemies! Opiskelijain velkaantuminen on yleisesti tunnettu tosiasia. Velkaantuminenhan johtuu siitä, että suurin osa opintotuesta on valtion taakamaa korkotukilainaa. Opintorahan osuus opintotuesta on vähäinen. Onhan jo pitkään esitetty ja myös luvattu, että opintotuesta toinen puoli olisi opintorahaa ja toinen puoli opintolainaa. Tänään siitä ollaan kaukana. Opiskelijain velkataakka jatkuu.

Hallitus omalta osaltaan ryhtyy vielä lisäämään opiskelijain taakkaa. Tulo- ja menoarvioehdotuksessahan esitetään, että opintolainojen korko korotetaan opiskelijain alimmalta osalta 3,5 prosentista 3,75 prosenttiin. Opiskelijoiden taloudellinen asema käy tältäkin osin entistä tiukemmaksi. Jos hallitus hieman korottaa vähäistä opintorahaa, se samalla haluaa opiskelijain etuuksia toisaalta vähentää. Tämä ei ole hyväksyttävää. Arvoisa puhemies! Kristillisen liiton eduskuntaryhmä ehdottomasti vastustaa hallituksen pyrkimystä korottaa opintolainojen korkoja opiskelijoiden osalta.

Ed. Ryynänen: Arvoisa puhemies! Eduskunta hyväksyi käsitellessään vuoden 1987 budjettia ponnen, joka velvoitti kehittämään opintotukea niin, että opintoraha muodostaisi puolet koko opintotuen määrästä. Tästä tavoitteesta ollaan lupauksista huolimatta vielä kaukana. Opintotuki on edelleen lainapainoitteinen, eikä opiskelijan perusturvaa ole pystytty parantamaan muuta kuin budjetin nimelliskasvun verran. Toisaalta opiskelijan taloudellista asemaa heikentää korkojen kiristynyt verotuskohtelu, omavastuun kohoaminen.

Nyt käsiteltävä hallituksen esitys 5 prosentin ylärajan poistamisesta valtion maksamalta korkohyvitykseltä on myönteinen lyhyen tähtäimen keino estää opiskelijan korkorasi-

tuksen kasvu. Tulevan vuoden budjettiesityksessä luvataan säilyttää opiskelijan maksama korko-osuus viime kuun alusta kohonneella 3,75 prosentin tasolla vuoden 1991 kesäkuun loppuun saakka. Kaunis tarkoitus on säilyttää opiskelijan maksama korko-osuus kohtuullisella tasolla jatkossakin. Siitä tosin ei saada mitään takeita, vaan asiaan otetaan kantaa vuosittain budjetin käsittelyn yhteydessä. Selkeämpää ja opiskelijan kannalta turvallisempaa olisi säätää opiskelijan maksamasta korko-osuudesta suoraan opintotukilaissa jäädyttämällä se enintään 3,5 prosentin tasoon eli tasolle, jolla se oli vielä käytäessä budjetin lähetekeskustelua.

Toivottavasti opetusministeriön opintotukityöryhmä saa pikaisesti aikaan opiskelijoille myönteisiä esityksiä opintotuen kehittämiseksi. Tukea tarvitsevat myös ne vastavalmistuneet, joiden korkotukiaika on päättynyt ja opintolainojen takaisinmaksu alkamassa. Korkotukiaikaa pitäisi jatkaa opintojen jälkeen puolestatoista vuodesta kolmeen vuoteen. Tällä olisi merkitystä monen nuoren lapsiperheen ylikireässä taloudellisessa tilanteessa opinto- ja asuntolainojen sekä päivähoito-ongelmien puristuksessa.

Arvoisa puhemies! Lakiesityksessä ehdotettu aikuisopintotukikokeilun jatkaminen vuodelle on välttämätöntä, koska kokeilua ei ole vielä voitu vakinaistaa. Vuonna 1987 käynnistyneen kokeilun piirissä on tällä hetkellä yli 7 000 opiskelijaa. On hyvä, että keysinen määräraha on muutettu tulo- ja menoarviossa arviomäärärahaksi, sillä tuen tarvetta on vaikea arvioida täsmällisesti etukäteen. Varmasti tuo tarve olisi huomattavasti suurempi, jos säännöksiä helpotettaisiin poistamalla ikärajat. Lisäksi on kohtuutonta, että uudet opetusmenetelmät voivat olla opintotuen saamisen esteenä. Monilla aloilla ja alueilla etäopetus ja monimuoto-opetus ovat erinomaisen sopivia ja suositeltavia aikuisopetuksen muotoja, mutta nykyisen kaavamaisen käytännön ja hyvin ahtaiden säännösten johdosta opiskelija jää tällöin vaille opintotukea, ja monille tämä on puolestaan este koko opiskelun aloittamiselle.

Säädöksiä pitäisi pikaisesti muuttaa väljemmiksi niin, että aikuisopintotukea voivat saada kaikki, jotka ennen opiskeluaan ovat olleet yhtäjaksoisesti työssä vähintään viisi vuotta. Myös tuen tasoa on jatkossa pystyttävä korottamaan koulutuksen laajentami-

seksi ja koulutukseen motivoimiseksi. Silloin myös rahoitusta on pohdittava laajemmalla pohjalta eli valtion, työnantajien ja työntekijöiden yhteisvoimin. Tätäkin rahoituskysymystä selvittelee parhaillaan opetusministeriön työryhmä.

Kun ajattelee työelämän nopeaa muuttumista ja työvoimamme vähenemistä ja vanhenemista, joukkopakoa varhaiseläkkeelle, tajuaa, miten suuri ja tärkeä kysymys on aikuiskoulutuksen kehittäminen ja siihen kiinteästi liittyvä rahoituksen järjestäminen. Aikuiskoulutusta, sen laatua ja tarjontaa on kuitenkin tarkasteltava myös aikuisen ihmisen kokonaispersoonallisuuden näkökulmasta, ei vain lyhytnäköisesti työelämän hyöty-näkökulmasta. Monipuolisen koulutuksen ja työn jaksottamisen sapattivapaineen pitäisi auttaa ihmisiä jaksamaan. Pitäisi antaa ihmisille mahdollisuuksia hallita muutoksia elämässään, ei vain työssään. Loppujen lopuksi ihmisen kokonaisuuden ja eheyden tarpeen huomioon ottaminen onkin mitä suurimmassa määrin hyötynäkökulma. Tuotannon tärkein tekijä ja voimavara on luova ja innostunut ihminen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

19) Ehdotukset laeiksi yleisten kirjastojen valtion hallintoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 167
Lakialoite n:o 90
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20.

Keskustelu:

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Esillä oleva lakiesitys on lähinnä hallintolaki ja koskee koulukirjastojen toiminnan keskittämistä hallinnollisesti kouluhallitukselta ope-

tusministeriöön ja osittain myös delegointia lääninhallituksiin. Tämä on järkevä laki hallinnollisesti ajateltuna, mutta hallituksen esitykseen sisältyy myös tavallaan rahoituslain luonteinen 7 §, eli hallintolain sisälle on ujutettu maksullisuusperiaate. Sivistysvaliokunta yksimielisesti tätä asiaa käsitteli ja päätti poistaa 7 §:n, ja tämä jää hallintolaiksi ja on selvä ja selkeä laki.

Tämän lakiesityksen eräs hyvä puoli on se, että se nostaa esille koulukirjastojen aseman nykytilanteessa. Valiokunta kuuli paljon asiantuntijoita. Koulukirjastojen asiantuntijat esittivät huolensa siitä, että peruskoululaki ja lukiolaki eivät toimi kaikilta osin koulukirjastojen osalta. Lait on ihan selvästi laadittu, ja ne ovat hyvin selkeät, mutta jostakin syystä niitten toimeenpano ja toteuttaminen on laiminlyöty.

Ehkä tässä on luotettu kuntien sivistys- ja kulttuuritahtoon ja -kykyyn ja se tahto ja kyky on suuntautunut ensisijaisesti kunnan kirjastojen rakentamiseen, ensinnäkin ihan fyysiseen rakentamiseen, ja sen lisäksi kirjastojen kirjojen kartuttamiseen. Siinä sivussa on unohdettu koulukirjastot. Ne ovat tavallaan jähmettyneet melkein 1970-luvun tasoon, siihen vaiheeseen, jolloin peruskoulukokeilujen yhteydessä näitä viimeksi viriteltiin ihan yhteisvoimin ja lääninhallituksen toiminkin.

Toinen koulukirjastojen kehittämistä jarruttava tekijä on aivan ilmeisestikin koulukirjaston hoitajien, kirjastonhoitajien, puute. Useimmissa sivistysmaissa on koulukirjastoilla omat kirjastonhoitajat. Näitten kirjastonhoitajien peruskoulutus on opettajankoulutus, ja sen lisäksi on puolen vuoden ammatillinen koulutus kirjastoalalta. Tämän järjestelmän etu on se, että se opettaja on koululla saman ajan pääsääntöisesti kuin oppilaatkin ja kirjasto on avoimena koko päivän ja sieltä voi myös suorittaa lainausta.

Toinen vaihtoehto on tämän uuden lain myötä se, että hallinnollisesti koulukirjastot hoidetaan yleisistä kirjastoista käsin ja siellä puoli tuntia tai tunnin tai muutaman määräikatunnin käy ulkopuolinen kirjastonhoitaja. Asiantuntijat eivät pidä tätä ratkaisua hyvänä, vaan toivovat, että kansainvälistä käytäntöä noudattaen katsottaisiin lähikäytäjän etu ja sallittaisiin koulukirjastojen aukioloaika aamusta iltaan koulun työpäivän pituuden mukaan, jolloin kirjastonhoitajan

tulee olla opettaja, jolla on lyhytaikainen alan ammattikoulutus.

Tämä laki ei tietenkään ota tähän kantaa, mutta kun kaikki keskittyy nyt opetusministeriön alaisuuteen eli koulukirjastoja johdetaan samalla tavalla kuin kunnan yleistä kirjastoa, on tietenkin suuri huoli siitä, että jätetään nämä edelleenkin rempalleen ja näennäisesti vain hoidetaan, jotta peruskoululaki ja lukiolaki pääsisi toteutumaan.

Tietenkin oman vastuunsa tästä kantavat myös ammattijärjestöt: millä tavalla ne tulevat neuvottelemaan virkaehtosopimuksia ja viemään eteenpäin sitä jäädytettyä jähmettyntä tilaa, mikä kirjastohoitokorvauksissa tällä erää on. Parhaiten tässä ovat edenneet lukiot. Jopa kolme viikkotuntia viikossa on mahdollista saada opetusvelvollisuuden huojennusta, mikäli opettaja hoitaa koulun kirjaston. Lukioissa se pelaakin jollakin lailla, mutta ongelma on se, että lukiolla on heikoimmat käsikirjastot, koska sinne hankittavat kirjat ovat yleensä sarjoja ja siellä vaaditaan jo korkeampitasoisia lähdekirjoja tutkielmien tekoa jne. varten. Eli pieni kirjasto ja suhteellisen hyvä korvaus.

Kun mennään alaspäin, peruskoulun yläasteelle ja ala-asteelle, kirjastokorvaus käy mitättömän pieneksi, ja toisaalta siellä on taas parhaiten varustetut kirjastot suhteellisesti, mitä nyt voidaan ajatella. Eli myös kirjastonhoitajan korvausedot ovat kovasti epätasaiset, ja niissä tulisi päästä uudelleenjärjestelyihin.

Kun Suomen koulukirjastojen määrärahaa verrataan kansainvälisesti, olemme alikehittynyt maa. En lähde enemmälti näitä lukuja vertailemaan, koska oletan, että niillä asiaa ei kuntoon saada, mutta otan pari vertausta. Vuonna 1980 Suomessa peruskouluissa käytettiin 19 markkaa oppilasta kohti koulukirjastokirjojen hankintaan ja vuonna 1988 40 markkaa. Niin sanotuissa läntisissä kulttuurimaissa voimme panna kertoimen 3—5 eteen, niin pääsemme suunnilleen niihin lukuihin, millä siellä pelataan. Siellä ehkä onkin erilaiset opetusmenetelmät ja kirjaston merkitys siinä on ihan ratkaiseva.

Nyt jos mietitään, mitä me tänä päivänä 40 markalla kirjakaupasta saamme, niin sillä ei ihmeellistä kirjaa saada, ja mitä tekee hallitus? Nostaa liikevaihtoveroa, vaikka Euroopan neuvoston suositus on, että koulukirjastojen ja koulukirjoissa olisi korkeintaan 4

prosenttia liikevaihtoveroa. Meillä se huitelee 17:ää ja sitä jatkuvasti nostetaan. Siinäpä on sivistysvaliokunnalle pohdittavaa, millä tavalla me puramme nimenomaan kansansivistyspuolelta liikevaihtoverorasitteen, joka koskee yleensäkin kirjoja, puhumattakaan koulukirjaston kirjoista ja koulun oppikirjoista.

Lukiossa vastaavasti vuonna 1982 käytettiin 32 markkaa oppilasta kohti ja vuonna 1988 52 markkaa. Mutta käytännössä se merkitsee sitä, että isoimpia sarjoja me joudumme 10—15 vuoden viiveellä hankkimaan kouluille, ja sinä aikana tulee 2—3 uutta sarjaa, ja tieto on vanhentunut. Eli tämä on aivan jälkeenyäännyt tämä koulukirjastojen rahoitus kaiken kaikkiaan. Ehkä tuo periaatekin tulisi käydä nyt uudelleen läpi.

Toivonkin, että kun sivistysvaliokunnan mietinnössä sivutaan koulukirjastojen asiaa, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin tämän huolen pohjalta niin, että koulukirjastojen tilaa kohennettaisiin ja samalla myös koulukirjaston hoitajien koulutus järjestettäisiin tässä maassa. Tutkimuksien ja arvioiden mukaan — nämä ovat peräti arvioita, kun ei ole tarkkoja tutkimuksia — meillä on 10—20 prosenttia vain koulutettuja kirjastonhoitajia kouluissa ja muilta osin ne ovat joko hoitamatta tai sitten ne joku hoitaa sivutoimisesti ilman koulutusta.

Koulukirjastoja ei voida kehittää pelkäämään kirjajahankinnoilla, vaan meillä on hyvin vilkkaita ja valistuneita kuntia, joissa on menty jo nykyaikakauteen eli atk-pääteyhteyksiin. Valiokunta kuuli eräitä asiantuntijoita. Toivoa sopii, että jatkossa myös kaikille kunnille ohjattaisiin riittävä valtionavustus atk-hankintoihin ja tarvittaviin ohjelmiin, jotta yhteys kunnan keskuskirjastosta koulukirjastoihin pelaisi. Näitä yhteyksiä tarvittaisiin myös kirjastoautoihin, jotka haja-alueilla ovat ainoita korvaavia kirjastoja, ja useilla kunnillakin saattaa olla vain yksi yhteinen kirjastoauto ja varsinaista keskuskirjastoa ei ole päästy kehittämään.

Tämän varsinaisen kirjastolain toinen kysymys, iso kysymys josta keskusteltiin tässä salissa ed. Donnerin lakialoitteen yhteydessä, koskee kirjastopalvelujen maksullisuutta. Kirjastolaista vuodelta 1986 on kirjattu yleisten kirjastojen palvelujen maksuttomuuden periaate. Mutta yleistä keskustelua on ryhdytty käymään sen jälkeen, kun vapaakun-

takoikeilulait on annettu ja se mahdollistaa kunnille myös kirjastopalveluista perittävän maksun. Kokeilu on kokeilu, ja myöhemmin näemme, mitä se tuo mukanaan, mutta yleisesti kirjastoväki kantaa huolta siitä, että iät ja ajat meillä maksuttomana ollut kirjastopalvelutoiminta voi vääristyä ja kunnat kiristyvän rahatalouden edessä lähtevät perimään jopa kirjastolainauksista maksuja.

Tämä on iso yhteiskuntapoliittinen kysymys, niin kuin täällä salissa todettiin. Nyt ei enää ole kysymys siitä, että jotain ideologiaa ollaan tuputtamassa ja sen takia pitää olla maksuttomat sivistys- ja kulttuuripalvelut kirjastoista kaikelle kansalle, vaan on kysymys yleensä tiedon ja kulttuurin saannin demokraattisuudesta.

Muutama vuosi sitten eduskunta hyväksyi videolain ja oli huolissaan ns. törkykulttuurista, joka videoitten myötä on leviämässä ja levinnyt, ei vain meille vaan muuallekin. Olisi vähintäänkin oikein, että kun kirjastojen maksullisuusraja tullaan määrittelemään poliittisella taholla, siinä otettaisiin vakavasti harkintaan myös se, että meidän kirjastoisamme on äärettömän hyvät videopalvelut ja ne varmasti kasvattavat kulttuuritottumuksia parempaan suuntaan kuin yleinen viihdevideotuotanto ja sen tarjollaolo kioskeissa, bensa-asemilla ym. julkisilla myyntipaikoilla.

Olen vakuuttunut siitä, että jos nuorille tehdään gallupkysely, mistä lainaa videoita, niin ei suinkaan ensimmäisenä tule oman kotikunnan tai kaupunginosan kirjasto, vaan ne ovat nimenomaan nämä, missä meillä on sekalaisempaa ja vähemmän yleisiä sivistystavoitteita palvelevia videoita lainattavana kuin kirjastoissa.

Näin ollen meille on nyt jo syntynyt tai syntymässä, vaikka meillä on maksuton palvelutoiminta, semmoinen tilanne, että on valistunut ihmisryhmä, valistuneitten kotien lapset ja nuoret, jotka osaavat lainata kirjastosta videoita ja kehittää itseään sitä kautta eteenpäin, ja on ryhmä, joka pitäisi myös ohjata samalle polulle. Toivoisi, että videolainaus joka tapauksessa kuuluisi kirjojen ohella maksuttomien palvelujen piiriin.

On ymmärrettävää, että maakuntakeskukset, joilla on maakuntakirjastot, joutuvat käyttämään jopa miljoonan, enemmänkin, talousarviossaan rahaa siihen, että suorittavat maakuntakirjastopalvelutyötä. Heillä on paineita siihen, että maksullisuutta pitää

miettiä ja kehittää. Mutta kun menemme uuteen valtiosuusjärjestelmään, mitä ministeri Liikanen on kaavaillut jo vuoden 1991 alusta, niin sehän tarkoittaa sitä, että könttäräha tulee kuntien kulttuuri- ja sivistystoimeen ja kunnallisella päätöksenteolla rahat sitten ohjataan. Ei ole mitenkään varmaa se, että pienissä kunnissa, joilla on tiukka talous ja kamppaillaan, pannaanko kouluja kiinni, yhdistetäänkö naapurikunnan kanssa yläasteita, tässä kovassa perussivistyspalvelupaineessa riittäisi rahaa ja mieltä myös venyttää kirjastopalvelujen kehittämiseen rahaa.

Herääkin kysymys siitä, että kun me olemme kehittäneet tiettyjä maakunnallisia palveluja sosiaalipuolella ja terveystoiminnalla, miksi me emme kehittäisi suoran valtion rahoituksen turvin myös maakunnallisia palveluja sivistyspuolella. Eli ohjattaisiin maakuntakirjastoille tietty valtiosuus, jolla ne voisivat palvella kuntien kirjastoja, ei pelkästään atk-yhteyksiä ja -ohjelmia luomalla, vaan myös kaiken kaikkiaan kokonaispalvelutarjontaa monipuolistamalla. Jos se heitetään siihen suuntaan, että koko valtiosuusjärjestelmän uudistamiseen sidotaan myös maakuntakirjastopalvelujen käyttö, on vaarana, että meillä suuri eriarvoisuus kohtaa kuntia ja kuntien käyttäjiä, ja se ei voi olla tietenkään oikein.

Sivistysvaliokuntaa on syytä kiittää siitä, että 7 § vedettiin pois ja meillä on mahdollisuus miettiä kulttuurin ja tiedonsaannin demokratiointia ihan perusteellisesti, ei vain alueellisesti vaan myös yksilön kannalta. Tämä on erittäin syvä ja monipuolinen kysymys, enkä tässä puheenvuorossa halua sitä pitemmälle valottaa.

Ed. Ryynänen: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva yleisten kirjastojen valtionhallintoa koskeva lainmuutos on selkeä ja perusteltu siltä osin, että kouluhallituksessa käsiteltävät kirjastojen toimintaa koskevat asiat siirretään opetusministeriölle ja lääninhallituksille. Tämän siirron jälkeen opetusministeriö vastaa koko kirjastotoiminnan kehittämistä, suunnittelusta ja ohjauksesta ja lähimpänä valvontaviranomaisena toimii lääninhallitus. Muutos toivottavasti parantaa hallinnon palvelumahdollisuuksia ja lisää joustavuutta, mitä kuntatasolla kaivataan.

Käydyssä keskustelussa sivistysvaliokunta kantoi huolta koulukirjastojen asemasta ja

resursseista kasvatusta ja opetusta tukevana käsikirjastona. On luonnollista, että mahdollisuuksien mukaan pyritään yleisten kirjastojen ja koulukirjastojen toiminta todella sillä tavalla yhteensovittamaan, että päällekkäiset toiminnot voidaan välttää, mutta koulun lähelläkään sijaitseva yleinen kirjasto ei kokonaan poista koulukirjaston tarvetta.

Arvoisa puhemies! Tähän samaan hallituksen esitykseen sisältyvä kirjastolain muutos tuntui alun alkaen hyvin epämääräiseltä ja pelottavaltakin askelelta kohti kirjastopalvelujen maksuttomuusperiaatteen asteittaista murentamista. Valiokunnassa asiantuntijoiden kuuleminen vahvisti tätä käsitystä. Ehdotetun 7 §:n mukaan opetusministeriö voi päättää, että joistakin yleisten kirjastojen, keskuskirjaston ja maakuntakirjaston, tarjoamista palveluista voidaan periä maksu opetusministeriön määräämin perustein. Tämä pykälä väljyydessään ja epämääräisyydessään ei rajaa maksullisuutta edes maakuntakirjaston muille kirjastoille tarjoamiin palveluihin eikä määrittele tarjottujen palveluiden laatua.

Jo vapaakuntalain 3 § antaa mahdollisuuden poiketa kirjastolain 7 §:ssä säädetyistä maksuttomuudesta muun kuin kirjojen kohdalla. Kuitenkaan maksuttomuusperiaatteesta luopumisesta ei ole käyty mitään laajempaa kulttuuripoliittista keskustelua päätöksenteon pohjaksi. Kirjastojen palvelut ovat kehittyneet ja monipuolistuneet valtavasti viime vuosina, ja tämä kehitys jatkuu edelleen. Kansainvälisessä vertailussa Suomella on todella syytä olla ylpeä hyvin kehittyneestä ja kulttuurista tasa-arvoa lisäävästä kirjastolaitoksestaan, jonka palvelut ulottuvat maamme joka kolkkaan. Korkeat lainaajalukumme kertovat tämän palvelun merkityksestä ihmisille. Yleisistä kirjastoistamme lainataan vuosittain runsaat 80 miljoonaa teosta.

Tänä päivänä kirjojen ohella lainataan myös äänilevyjä, kielikasetteja, videoita ja tietopalveluja. Nyt on todella korkea aika käydä perusteellinen keskustelu siitä, mitkä palvelut kuuluvat kirjaston tarjoamiin kulttuurin peruspalveluihin ja ovat siis kaikille maksuttomia. Valiokunnan yksimielinen päätös esitetyn 7 §:n poistamisesta ja asian perusteellisemmasta ja laajemmasta valmistelusta on varmasti perusteltu.

Täällä on jo käsitelty lähetekeskustelussa ja äsken ed. Rengon puheenvuorossa samaa

7 §:ää koskevaa ed. Donnerin lakialoitetta. Tämän aloitteen tavoite korkealaatuisten, erityisesti kotimaisten elokuvien jakelusta kattavan kirjastoverkon kautta on hyvä ja kannatettava. Kirjastot voisivat näin korvata harventunutta elokuvateattereiden verkostoa. Haluaisin kuitenkin uskoa, että video-ohjelmien lainaamista voitaisiin laajentaa kirjastojen perinteisen maksuttoman lainaamispolitiikan mukaisesti. Näin todella saataisiin nuoretkin houkuteltua valitsemaan laatuksia maksullisen ja usein ala-arvoisen kioskiviihteen sijasta. Kirjastoilla olisi tälläkin alueella merkittävä opetus- ja kulttuuri-tehtävä, jota maksullisuus ei saisi heikentää. Olisikin pikaisesti selvitettävä, miten videoiden tekijöille ja tuottajille korvataan videoiden käyttö kirjastoissa.

Tiedosta on tänä päivänä tullut markkinatavaraa. Atk-pohjaisten palvelujen kasvanut kysyntä ja kirjastobudjettien niukkuus on johtanut siihen, että useissa länsimaissa asiakkaat joutuvat maksamaan osan palvelujen kustannuksista. Tälle maksullisuudelle ei ole löydetty mitään reaalista vaihtoehtoa. Voidaan tietysti sanoa, että tiedonhaun tuloksista on kohtuullista maksaa, mutta samalla voi kysyä, onko kohtuullista periä sama maksu köyhältä opiskelijalta kuin joltakin menestyvältä teollisuusyritykseltä. Kyse on todellakin poliittisista periaatepäätöksistä. Kirjastopalvelujen ideologia perustuu kuitenkin haluun turvata kansalaisten tasa-arvo kulttuuripalvelujen käyttäjinä varallisuuteen ja asuinpaikkaan katsomatta, ja tästä perusideologiasta ei ole varaa luopua tietotekniikan ja viestinnän kehittyessä.

Ed. Pystynen: Arvoisa puhemies! Kahdessa edellisessä puheenvuorossa on kyllä tuotu julki se olennainen, joka tähän mietintöön sisältyy. Siltä osalta kuin erityisesti ed. Renko, mutta myöskin ed. Rynänen puhui koulukirjastoista, niin sehän lankeaa tämän lakiesityksen ulkopuolelle eikä siitä myöskään mietinnössä mitään mainita, vaikka tietysti asia sinällään on tärkeä.

Merkittävää tässä on erityisesti se, että siltä osalta kuin kysymys on hallinnollisen päätöksenteon muuttamisesta, seurataan pitkälle jo aikaisemmassakin lainsäädännössä omaksuttua linjaa, eli keskushallintotasolla päätösportaita vähennetään. Kouluhallitus jätetään pois tästä päätöksentekojärjestel-

mästä yhtenä tarpeettomaksi havaittuna portaan. Toinen periaate on se, että päätösvaltaa ja kontrollia siirretään lähemmäs niitä, joita päätökset koskevat, eli kuntia ja niissä olevia kirjastoja eli lääninhallituksille. Se, minkä pitää olla keskushallinnon tasolla, jää opetusministeriöön. Tältä osalta asia on selvä.

Mutta tämä 7 §, jossa ehdotettiin siirtymistä palveluiden maksullisuuteen, oli sivistysvaliokunnalle yllätys, eikä ainakaan meidän tietääksemme valiokunnassa eikä siellä kuulujen asiantuntijoidenkaan tiedon mukaan tällaisesta periaatteesta ole laajemmin ollut minkäänlaista keskustelua. Sen vuoksi valiokunta hyvin nopeasti asiantuntijoita kuultuaan päätyi siihen tulokseen, että järkevintä olisi saada tämä laajempaan valmisteluun, jotta määriteltäisiin se yhteiskuntapoliittinen ja kulttuuripoliittinen linja, johon tämän kaltaiset säännökset voidaan sitten sijoittaa. Tämän vuoksi olimme hyvin iloisia siitä, että ministeriön taholla heti myöskin suostuttiin ajatukseemme. Toivottavasti se tulee kunnolla valmisteltuna sitten aikanaan uudelleen eduskunnan käsiteltäväksi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

20) Ehdotukset laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 21 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 179

Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

21) Ehdotus laiksi tielaitoksesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 149

Liikennevaliokunnan mietintö n:o 8

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 8.

Keskustelu:

Ed. Saari: Arvoisa puhemies! Nyt ensimmäisessä käsittelyssä oleva laki tielaitoksesta kuuluu osana siihen valtion laitosten hallinnon uudistamisprosessiin, joka on jo tehnyt taikka tekemässä Posti- ja telailaitoksesta samoin kuin Valtionrautateistakin liikelaitoksia. Budjetin ulkopuolisen rahoituksen puuttuminen on kuitenkin aiheuttanut sen, ettei TVL käytännössä voi muuttua liikelaitokseksi. Uudistuksella pyritään kuitenkin selvästi saman suuntaisiin tavoitteisiin, virkavaltaisuuden ja byrokraattisuuden vähentymiseen ja siihen, että tielaitos pystyisi nykyistä tehokkaampaan toimintaan ja vastaamaan nykyistä nopeammin ja paremmin uudistuviin tarpeisiin ja ympäristön muutoksiin niin ympäröivän yhteiskunnan kuin luonnonkin osalta.

Laki tielaitoksesta on varsin lyhyt. Voimaantulosäännöksen lisäksi se sisältää ainoastaan neljä pykälää. Lain 1 §:n 1 momentissa säädetään, että tielaitos huolehtii ja vastaa yleisten teiden tienpidosta ja liikenneolojen kehittamisestä sekä niihin liittyvästä palvelutoiminnasta. Lisäksi todetaan tielaitoksen olevan liikenneministeriön alainen. Tähän itsestäänselvyyksistä koostuvan tuntuiseen pykälään sisältyy kuitenkin merkittävä muutos nykyiseen toimintaan verrattuna. Tästä toimialamomentista nimittäin puuttuvat vesitiet, jotka tulevat siirtymään TVL:lta tai siis ehdotetulta tielaitokselta merenkululaitokselle, josta tullaan muodostamaan myös liikenneministeriön alainen laitos. Merenkulkuhallitushan on tähän saakka ollut kauppa- ja teollisuusministeriön alainen. Tätä tarkoittava lakiesitys on parhaillaan valiokunnan käsittelyssä ja tulee lähipäivinä valiokunnasta eduskunnan käsittelyyn.

Toisessa momentissa säädetään tielaitoksen suoritettavaksi muitakin sille soveltuvia tehtäviä, joita sen tehtäväksi joko asetuksella tai valtioneuvoston päätöksellä annetaan. Lisäksi liikenneministeriö voi antaa sille seuranta-, kokeilu-, selvitys- ja suunnittelutehtäviä, jotka liittyvät tuohon varsinaiseen tehtävään. Muita kuin 1 momentissa mainittuja

varsinaisia tehtäviä tielaitokselle voitaisiin siis antaa vain asetuksella tai valtioneuvoston päätöksellä.

2 §:ssä säädetään ehkä merkittävimmästä muutoksesta tielaitoksen hallinnossa verrattuna nykyiseen tie- ja vesirakennushallitukseen. Siinä säädetään, että tielaitoksella on kollegion sijasta johtokunta, jonka kokoonpanosta, tehtävistä ja toimikausista säädetään asetuksella.

3 §:ssä säädetään erittäin väljästi tielaitoksen hallinnointimallista toteamalla vain, että tielaitoksella on keskushallinto ja aluehallinto ja että aluehallintoa varten maa jaetaan tiepiireihin. Sen sijaan paikallishallinnosta kuten tiemestaripiireistä tässä hallintopykälässä, 3 §:ssä, ei mainita mitään.

4 §:ssä on yleinen valtuuspykälä tämän lain voimaantulosta annettavista asetuksista ja 5 § voimaantulosäännös.

Suppeudessaan ja yleispiirteisyydessään laki on siis vahvasti puitelain luonteinen. Tästä syystä valiokunta on asiaa tutkiessaan pyytänyt ja myös saanut käyttöönsä lakiin liittyvän asetusluonnoksen. Lakiesityksen perustelujen, asetusluonnoksen ja saatujen asiantuntijaselvitysten perusteella valiokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena ja ehdottaa sen hyväksymistä sellaisenaan.

Joissakin asiantuntijalausunnoissa katsottiin esitetyn johtokunnan asema väljästi määritellyksi ja tehtävienkin osalta jonkin verran epäselväksi. Valiokunta kuitenkin päätyi siihen, että perinteinen keskusvirasto-organisaatioon kuuluva kollegio, talon sisäinen kollegio, voidaan korvata monipuolista asiantuntemusta edustavalla johtokunnalla, joka ainakin osittain, ehkä pääsääntöisestikin tulisi olemaan talon ulkopuolelta koottu.

Asetusluonnoksessa määriteltäjä johtokunnan nimittämistapaa ja tehtäviä valiokunta pitää tarkoituksenmukaisina nykyaikaiselle palvelulaitokselle. Johtokunnan koostumuksen osalta valiokunta kuitenkin pitää tärkeänä, että siihen kuuluisi myös tielaitoksen henkilöstön edustaja, josta asetusluonnoksessa ei mainintaa ollut.

Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan maa jaetaan aluehallintoa varten tiepiireihin. Tältä osin valiokunta pitää hyvänä asetusluonnoksen säädöstä siitä, että tiepiirien lukumäärästä ja hallintopaikoista ei määrää tielaitos itse vaan liikenneministeriö. Valiokunta katsoo, että tiepiirien lukumäärällä ja hallintopaik-

kojen sijainnilla on niin suuri aluepoliittinen ja palvelujen saatavuuden kannalta yleinen yhteiskuntapoliittinen merkitys, että niistä päättämiseen tulee kuulua myös poliittinen vastuu. Tässä mielessä ministeriö on alin mahdollinen päätöksentekopaikka.

Lisäksi valiokunta haluaa painottaa, ettei tiepiirien lukumäärää ilman erityisen painavia syitä tulisi supistaa nykyisestään. Sen sijaan valiokunta pitää tärkeänä, että tiepiirien välistä yhteistyötä lisätään, niin että kunkin tiepiirin erityisasiantuntemusta voidaan käyttää mahdollisimman hyvin ja tehokkaasti myös muiden tiepiirien hyödyksi.

Arvoisa puhemies! Vastalauseita valiokunnan mietintöön ei sisälly.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Ensimmäinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 22) — 29) asia.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

30) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 61 (HE n:o 114)

31) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 62 (HE n:o 129)

32) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 63 (HE n:o 200)

33) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 64 (HE n:o 121)

34) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 65 (HE n:o 125)

35) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 66 (HE n:o 205)

36) Talousvaliokunnan mietintö n:o 9 (K n:o 16/1988 vp.)

37) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 26 (HE n:o 176)

38) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 67 (HE n:o 122)

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 17.45.

Täysistunto lopetetaan kello 17.34.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola